

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Bakalářská práce

2021

Jana Prokopjuková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra amerických studií

**Dekomunizační zákony a jejich implementace na
Ukrajně od roku 2015 do současnosti**

Bakalářská práce

Autorka práce: Jana Prokopjuková

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20.7.2021

Jana Prokopjuková

Bibliografický záznam

PROKOPJUKOVÁ, Jana. *Dekomunizační zákony a jejich implementace na Ukrajině od roku 2015 do současnosti*. Praha, 2021. 43 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rozsah práce: 64 249 znaků

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Dekomunizační zákony a jejich implementace na Ukrajině od roku 2015 do současnosti“ popisuje čtyři zákony přijaté ukrajinským parlamentem v roce 2015, mapuje způsob jejich implementace a zkoumá jejich vliv na ukrajinskou společnost po šesti letech jejich existence. V kontextu rusko-ukrajinské války se stalo téma dekomunizace a vyrovnávání se s totalitní komunistickou minulostí na Ukrajině opět aktuální a vyvolalo společně s dekomunizačními zákony mnoho otázek a kontroverzí. Bouřlivé debaty často odkazují na problematiku politizace paměti a zpochybňování rolí paměťových institucí v dnešní společnosti. Hlavním cílem této práce je odpovědět na otázky, jak probíhá implementace těchto zákonů a jaké mají po šesti letech důsledky pro ukrajinskou společnost.

Annotation

The bachelor's thesis "Decommunization laws and their implementation in Ukraine from 2015 to the present" describes four laws adopted by the Ukrainian parliament in 2015, maps the way they are implemented and examines their impact on Ukrainian society after six years of their existence. In the context of the Russian-Ukrainian war, the topic of decommunization and dealing with the totalitarian communist past in Ukraine became relevant again and raised, together with decommunization laws, many questions and controversies. Stormy debates often refer to the issue of politicizing memory and questioning the roles of memory institutions in today's society. The main goal of this work is to answer questions about how the implementation of these laws is taking place and what the consequences are for Ukrainian society after six years.

Klíčová slova

Ukrajina, dekomunizace, zákony, komunismus, památníky.

Keywords

Ukraine, decommunization, laws, communism, monuments.

Title/název práce

Dekomunizační zákony a jejich implementace na Ukrajině od roku 2015 do současnosti

Decommunization laws and their implementation in Ukraine from 2015 to the present

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Janu Šírovi, Ph.D., za ochotu, vstřícnost a za cenné rady, kterými mi pomohl tuto práci zdárně dokončit. Také děkuji vedoucímu bakalářského semináře PhDr. Ondřeji Matějkovi, Ph.D. za cenné rady a nasměrování mé práce.

Obsah

Úvod	1
1. Dekomunizace a přechod od totalitarismu k demokracii	5
2. Počátky dekomunizace na Ukrajině	7
2.1 Ukrajinský institut národní paměti	10
2.2 Euromajdan jako katalyzátor dekomunizačních zákonů	12
2.3 Současný proces dekomunizace na Ukrajině	14
3. Dekomunizační zákony	15
4. Dekomunizační zákony v praxi	19
4.1 Změna názvů toponym	19
4.2 Leninopád	23
5. Reakce na zákony a kritika	28
Závěr	31
Summary	32
Použitá literatura	33
Seznam příloh	41

Úvod

Téma dekomunizace, v obecné rovině vyrovnávání se s totalitní komunistickou minulostí, v posledních letech silně rezonovalo ukrajinskou společností i regionální politikou.

Po rozpadu Sovětského svazu byla otázka vyrovnání se s minulostí aktuální ve všech postsovětských zemích, včetně Ukrajiny. Ovšem až revoluce na Majdanu v roce 2013 a 2014 a následná anexe Krymu Ruskem, včetně rozpoutání ozbrojeného konfliktu v Donbasu, rozproudily celospolečenskou debatu o nutnosti intenzivní změny a definitivního vymanění se z postsovětského vlivu, ve kterém se Ukrajina stále nacházela i po oficiálním nabytí státní nezávislosti v roce 1991.

Proces dekomunizace v ukrajinském prostoru je dle názoru mnohých odborníků zásadní jak pro budoucí směřování země, tak i pro její ukotvení v evropském prostoru, ke kterému Ukrajina od revoluce na Majdanu zdatně tíhne. Americký historik a politolog Alexander J. Motyl k tomu napsal: „*pokud byla denacifikace nezbytná pro znovuzačlenění Německa do civilizovaného světa, pak je také dekomunizace nezbytná pro integraci Ukrajiny do civilizovaného světa*“.¹ Z tohoto předpokladu vychází i předkládaná bakalářská práce, která pojednává o dekomunizačních zákonech přijatých ukrajinským parlamentem v rámci tzv. dekomunizačního balíku v roce 2015. Ukazuje, že dekomunizace na Ukrajině probíhá víceméně úspěšně a naplňuje své deklarované cíle, a to hlavně díky přijatým zákonům, které Ukrajině pomohly více se přiblížit evropským právním normám a tím pádem i evropským hodnotám.

Cílem této práce je představit čtyři zákony o dekomunizaci spadající do dekomunizačního balíku, zmapovat způsob a důsledek jejich implementace, analyzovat debatu a kontroverze s nimi spojené a nastítnit v nejobecnějších rysech veřejný diskurs o paměťových zákonech a vyrovnávání se s minulostí na Ukrajině.

Autorka hledá odpověď na dvě hlavní otázky: *1. jak probíhá implementace dekomunizačních zákonů a 2. jaké mají po šesti letech důsledky pro ukrajinskou společnost?*

Práce nese z velké části exploratorní charakter, který bude z metodologického hlediska založen na jednopřípadové studii. Práce vychází jak z primárních, tak ze sekundárních zdrojů. Pracuje s výzkumy a zprávami renomovaných ukrajinských výzkumných institutů

---

¹ Alexander. J. Motyl, „Facing the Past - In Defense of Ukraine's New Laws“, *World Affairs* 178, č. 3 (2015): 58–66, https://www.jstor.org/stable/24888116?seq=1#metadata_info_tab_contents (staženo 15.11.2020).

a s akademickými i novinovými články. Zdroje, z nichž práce čerpá jsou převážně v ukrajinštině, ruštině a v češtině, což poskytuje prostor pro zajímavé úhly pohledu na problematiku dekomunizace.

Předkládaná práce je členěna - vedle úvodu a závěru - do pěti hlavních kapitol. První kapitola zasazuje téma této práce do širší společenské debaty a představuje hlavní prvky procesu vyrovnávání se s minulostí. Definiuje pojem dekomunizace a transitional justice. Pro tuto kapitolu byla stěžejní práce Michala Kopečka s názvem „*Hledání „paměti národa“, politika dějin, nostalgie a české dějepisectví komunismu*“,² ze které tato práce čerpá především v popisu české zkušenosti. Pro doplnění kontextu polské zkušenosti práce vychází také z článku polského historika Andrzeje Paczkowskeho.³ Velikým přínosem pro volbu teoretického rámce a doplnění poznatků o studiu paměti byla práce nazvaná „*Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*“, od Jiřího Šubrta a Štěpánky Pfeiferové.⁴

Kapitola druhá slouží jako nezbytný historický úvod, který mapuje předchozí snahy o vymýcení pozůstatků totalitní minulosti v ukrajinském prostoru a představí zásadní prvky vedoucí k přijetí dekomunizačních zákonů, jako byla například revoluce na Majdanu v letech 2013-2014. Opírá se zejména o práci ukrajinské historičky Tetyany Mackiv z Výzkumného ústavu ukrajinských studií v Kyjevě, která se dlouhodobě zabývá národní identitou a dekomunizací. Její článek s názvem „*Dekomunizace na Ukrajině (90. léta - počátek 21. století)*“⁵ byl pro tuto práci velkým přínosem. Detailně se zabývá všemi předchozími přijatými zákony, jež svou podstatou vytrhovaly Ukrajinu z ruského vlivu, a zasazuje dekomunizaci na Ukrajině do kontextu obdobných snah sousedních střeoevropských států.

Jádro práce tvoří třetí kapitola. Představí konkrétní zákony z dekomunizačního balíku přijatého v roce 2015 a jejich jednotlivé cíle. Zde bude práce vycházet především

---

² Michal Kopeček, „Hledání ‚paměti národa‘ : politika dějin, nostalgie a české dějepisectví komunismu“, *Dějiny - Teorie - Kritika (History - Theory - Criticism)* 4, č. 1 (2007): 7–26, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.03caf694-61ef-4a36-8956-26850d3a8949> (staženo 24.4.2021).

³ Andrzej Paczkowski, „Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost“, *Soudobé Dějiny* 9, č. 1 (1. březen 2002): 27–41, https://sd.usd.cas.cz/artkey/sod-200201-0002_co-delat-s-komunistickou-minulosti-polska-zkusenost.php (staženo 16.2.2021).

⁴ Jiří Šubrt a Štěpánka Pfeiferová, „Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání“, *Historická sociologie* 2010, č. 1 (10. říjen 2017): 9–29, <https://doi.org/10.14712/23363525.2017.62> (staženo 5.3.2021).

⁵ Tetyana Mackiv, „Osoblyvosti dekomunizaciji v Ukrajinі (90. roky 20. st. - počatok 21. st.)“, *VI Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej Osobowość, społeczeństwo, polityka*, roč. 1 (2017): 80–83, <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13431> (staženo 20.2.2021).

z primárních zdrojů - ze samotného znění zákonů, jak byla zveřejněna v oficiální databázi ukrajinského zákonodárství dostupného na webových stránkách parlamentu Ukrajiny,⁶ a dále ze zpráv a článků *Ukrajinského institutu národní paměti*⁷, které jsou stěžejní pro celou práci. Autorka bere v potaz možnou politizaci institutu, a proto z tohoto zdroje čerpá pouze tvrdá data, statistiky a obecné informace, jež vyžadují kritickou interpretaci.

Ve čtvrté kapitole se nakonec práce zaměří na konkrétní implementaci dekomunizačních zákonů a představí jejich nejvýraznější projevy v praxi, čímž odpoví na první výzkumnou otázku (*jak probíhá jejich implementace?*). Podrobně přiblíží proces přejmenování názvů měst, obcí a ulic nesoucích jméno spojené s totalitním komunistickým režimem na nové či původní názvy. Pro tuto kapitolu je stěžejní výzkum a články *Ukrajinského institutu národní paměti*, které detailně mapují tento proces a poskytují užitečné statistiky a data.⁸ Částečně zde práce bude vycházet z textů ukrajinisty a historika Radko Mokryka, který se dlouhodobě zabývá nejnovějšími ukrajinskými dějinami. V článku s názvem „*Dekomunizace Ukrajiny: nová historická paměť*“⁹, popisuje konkrétní případy změn geografických názvů a provází rozsáhlým historickým kontextem. Dalším výrazným doprovodným jevem, představeným v této kapitole, je takzvaný Leninopád, neboli strhávání památníků a soch komunistického vůdce Vladimira Iljiče Lenina, jež dříve vyplňovaly nejedno ukrajinské náměstí a „zdobily“ mnoho památných míst ve veřejném prostoru. Tento fenomén zachvátil po revoluci na Majdanu téměř celou Ukrajinu

a vyvolal obrovskou celospolečenskou debatu o nutnosti vymýcení sovětské symboliky na legislativní úrovni.

Pátá kapitola představí hlavní rysy debaty ohledně dekomunizačních zákonů, jejich kritiku a reakci jak zahraničních států tak ukrajinské veřejnosti. Přiblíží čtenáři také polemiku ohledně politizace historie. Zároveň bude závěrečnou diskuzí, ve které práce odpoví na druhou výzkumnou otázku (*jaké mají tyto zákony po šesti letech důsledky pro ukrajinskou společnost?*). Zde bude práce vycházet především z novinových článků a názorových sloupků z elektronických médií, jelikož vzhledem k aktuálnosti tohoto tématu

a neukončenosti sledovaných procesů není stále dostupné velké množství odborné literatury popisující tuto problematiku.

---

⁶ „Zakonodavstvo Ukrajiny“ Verkhovna Rada Ukrajiny, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (staženo 3.2.2021)

⁷ „Ukrajinskij instytut nacionalnoji pamjati“ UINP, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 3.2.2021)

⁸ „Dekomunizacija“ Ukrajinskij instytut nacionalnoji pamjati, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 5.2.2021)

⁹ Radko Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny: nová historická paměť“, *Salve, Ukrajina*, č. 3/18 (2018): 35–43, <https://salve.op.cz/archiv/ukrajina-3-2018>, (staženo 3.4.2021).

Důvodem výběru tohoto tématu a jeho zpracování v předkládané bakalářské práci je aktuálnost a celospolečenská závažnost tohoto fenoménu, který zapříčinily obzvláště události z posledních let na Ukrajině, revoluce na Majdanu a okupace Krymu a východní Ukrajiny Ruskem. Silně rezonuje v ukrajinské společnosti a i za jejími hranicemi vyvolává četné kontroverze a vášnivé debaty. V českém prostředí je toto téma stále ještě nedostatečně probádané a zmapované. Dalším velice zajímavým aspektem dekomunizačních zákonů, kvůli kterému si autorka téma vybrala, je i debata ohledně paměťových institucí, jejich významu a s tím spojené politizace paměti, jež je nyní stále velmi aktuální nejen na Ukrajině, ale i v České republice.

1. Dekomunizace a přechod od totalitarismu k demokracii

Tato kapitola slouží jako obecný teoretický úvod do problematiky dekomunizace jako způsobu vyrovnání se s minulostí. Kapitola nastíní čtenáři hlavní body odborné debaty ohledně procesu tranzice ve středoevropských a pobaltských státech, což bude sloužit jako východisko pro následnou případovou studii a rámcové uchopení tématu celé práce. Dekomunizací, jak píše ve svém článku Tetyana Mackiv, rozumíme nejen proces či soubor opatření, ale i teoretickou a praktickou činnost, které jsou zaměřeny na vymýcení a odstranění komunistické ideologie ve všech sférách života po pádu totalitního režimu. Samotný termín dekomunizace se začal používat po vzoru termínu denacifikace, k níž došlo po druhé světové válce v Německu. Je to jeden ze způsobů vyrovnání se s totalitní komunistickou minulostí. Jak píše Michal Kopeček: „každý nový politický řád se musí vyrovnávat s předcházejícím „starým režimem“, neboť legitimita prvního do značné míry závisí na míře a způsobu odmítnutí druhého“.¹⁰

Andrzej Paczkowski dělí způsoby vyrovnání se s předchozím režimem do několika rovin. Tou první jsou zákony a soudní postupy (tzv. transitional justice), následuje veřejná politická debata, historiografie, symbolická organizace veřejného prostoru a závěrem hodnotový vztah společnosti k minulosti.¹¹ Transitional justice (v českém překladu často uváděno jako tranziční spravedlnost) představuje zjednodušeně řečeno soubor právních opatření a změn provedených na institucionální úrovni v období po pádu totalitních režimů a při nastolování nově vzniklých demokracií. Organizace spojených národů definuje tranziční spravedlnost jako „přístup k systematickému nebo masivnímu porušování lidských práv, který poskytuje

¹⁰ Kopeček, „Hledání ‚paměti národa‘ : politika dějin, nostalgie a české dějepisectví komunismu“, 8-10.

¹¹ Paczkowski, „Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost“, 28.

*odškodnění obětem a vytváří nebo zvyšuje příležitosti pro transformaci politických systémů, konfliktů a dalších podmínek, které mohly být základem zneužívání.*¹² V závislosti na kontextu se mohou cíle tranziční spravedlnosti lišit, existují však tři rysy, které jsou pro ni univerzální. Je to uznání důstojnosti jednotlivců, uznání a náprava porušování lidských práv a cíl zabránit jeho opakování.¹³ Nejvýraznějším aspektem transformace po pádu komunistického režimu bylo doposud odpovídající zákonodárství, jež je hlavním prostředkem dekomunizační politiky. To v 90. letech značně posílilo celosvětový zájem o tranziční spravedlnost.¹⁴

Ve většině států střední Evropy a v pobaltských státech byl proces dekomunizace centralizovaný a již na počátku 90. let byla přijata řada zákonů, jejichž podstatou bylo vymýcení totalitní komunistické minulosti. V Polsku a Maďarsku probíhal tento proces formou vyjednávání mezi vládou a opozicí u kulatého stolu. V Litvě byly v roce 2008 přijaty zákony zakazující veřejné vyvěšování sovětských a nacistických vlajek a propagaci symbolů těchto režimů.¹⁵

V debatách o tranzici a s tím spojeným dekomunizačním procesem bývá často jako vzorový příklad uváděna Česká republika. Zde byl v roce 1993 přijat „Zákon o protiprávnosti komunistického režimu v Československu a odporu proti němu“.¹⁶ Mimo to byl také zřízen Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, byly úspěšně přijaty lustrační zákony a uskutečněny rehabilitace a restituce. Dle Kopečka však tuto českou příkladnost značně narušuje paradox „*legální existence politického subjektu s rodokmenem v totalitní státostraně*“.¹⁷ Mnozí odborníci v reakci na českou zkušenost namítají, že návrhu již zmíněného zákona a všech přijatých dekomunizačních opatření měla předcházet širší veřejná debata, která by pomohla předejít kritice a řadě zbytečných kontroverzí, které panovaly na počátku 90. let ve společnosti.

Zajímavým a hodným zmínky případem je Polsko. Narozdíl od Česka se tam ani po několika pokusech nepodařilo úspěšně prosadit lustrační zákon. To umožnilo bývalým stranickým

---

¹² „What is transitional justice? A Backgrounder“, UN, https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/26_02_2008_background_note.pdf (staženo 29.6.2021).

¹³ „What Is Transitional Justice?“, ICTJ - International Center for Transitional Justice, <https://www.ictj.org/about/transitional-justice> (staženo 29.6.2021).

¹⁴ Kopeček, „Hledání ‚paměti národa‘“, 8-10.

¹⁵ Peter Roudik, „Lithuania: Ban on Nazi and Soviet Symbols“, Library of Congress, Washington, D.C., <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2008-07-02/lithuania-ban-on-nazi-and-soviet-symbols/> (staženo 1.6.2021)

¹⁶ Kopeček, „Hledání ‚paměti národa‘“, 8-10.

¹⁷ Ibid., 8.

funkcionářům obsazovat nové státní posty - dokonce i úřad premiéra a prezidenta. Mnohem důsledněji tam však byla provedena dekomunizace na symbolické úrovni. Podobně jako nyní na Ukrajině byly v Polsku odstraněny názvy ulic připomínající komunistickou minulost a pomníky zasvěcené komunistickým funkcionářům. Tento proces byl dokončen v průběhu posledních let, na základě zákona z roku 2016. Velkou roli v tomto procesu hrál Ústav národní paměti (Instytut Pamięci Narodowej, IPU), který se na rozdíl od jeho českého protějšku (Ústav pro studium totalitní paměti) podílel na nápravě kolektivní paměti. V obou zemích však tento proces stále ještě není dokončen a většina ředitelů obdobných paměťových institucí se shoduje, že je čeká ještě mnoho práce, obzvláště v oblasti vzdělávání. Podle Paczkowského je význam vzdělávání velice důležitý. Představuje totiž „symbolickou spravedlnost pro hrdiny i oběti, předává hodnoty, které byly vlastní těm, kdo vystoupili proti komunismu, a varuje budoucí generace před důsledky totalitní ideologie“.¹⁸ O to větší význam to má v době, kdy o několik generací později mezi námi již nezůstane téměř žádný svědek či přímý přeživší komunistických represí. V odborných debatách se však role paměťových institucí v dnešní společnosti často zpochybňuje, a to s ohledem na jejich politizaci. Více o paměťových institucích přiblíží kapitola 2.1.

2. Počátky dekomunizace na Ukrajině

Následující kapitola podává nezbytný historický kontext a slouží k uvedení čtenáře do problematiky dekomunizace v ukrajinském prostředí.

Proces dekomunizace na Ukrajině započal již na konci 80. let 20. století.¹⁹ Poslední roky dosluhujícího totalitního komunistického režimu přispěly v čele s Gorbačovovou perestrojkou k rozvoji a aktivizaci několika ukrajinských národních hnutí.²⁰ Ta svou činností později značně napomohla k obnově nezávislosti, kromě jiného i tím, že vytvářela tlak na komunistickou elitu, která byla u moci.

Tento tlak následně vyústil v sérii zákonů přijatých v letech 1989-1990, díky kterým bylo například postavení ukrajinského jazyka upraveno na státní úrovni. V souvislosti s předešlou rusifikací Ukrajiny po dobu několika desítek let, se tak jednalo o velice významnou změnu.

---

¹⁸ Adam Zítek, „Ohlédnutí za třiceti lety od pádu komunismu Rozhovor s Łukaszem Kamińským, bývalým ředitelem polského Ústavu národní paměti a historikem zabývajícím se polsko-československými vztahy“, *Securitas Imperii*, č.36 (leden 2020): 276-285, https://securitas-imperii-journal.com/wp-content/uploads/2021/05/SI_36_s276-285.pdf, (staženo 4.6.2021).

¹⁹ Mackiv, „Osoblyvosti dekomunizaciji“, 81.

²⁰ Byly to především spolek Memorial, Ukrajinská helshinská skupina a Národní ruch Ukrajiny. Ibid.

Poté následovalo zrušení mocenského monopolu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) v roce 1990 - což byl další významný milník, který urychlil proces vytvoření více politických stran. Po rozpadu SSSR vyvstala otázka zákazu Komunistické strany Ukrajiny (KSU), jejíž realizace trvala dvacet pět let. Definitivně byla komunistická strana zakázána rozhodnutím obvodního správního soudu v Kyjevě v prosinci roku 2015.²¹ Od té doby se na ukrajinské politické scéně neobjevili žádní ideologičtí nástupci této kdysi mocné levicové strany, ačkoli základna jejích podporovatelů je na Ukrajině stále silná a čítá miliony lidí.²² Již v 90. letech nastala první vlna přejmenování názvů některých institucí a podniků, které nesly jméno komunistických funkcionářů. Nové názvy pak často připomínaly ukrajinské národní hrdiny. Již v roce 1991 bylo v Kyjevě přejmenováno čtrnáct stanic metra.²³ Dekorativní elementy se sovětskými motivy ve vestibulech stanic byly přesto i nadále ponechány netknuté. Nyní probíhá na Ukrajině v rámci umělecké komunity i laické veřejnosti poměrně bouřlivá diskuze o tom, které z nich je potřeba demontovat a které je možné či dokonce nutné ponechat jako kulturní památku.

Nejrychleji a jako první proběhla dekomunizace v oblasti školství a vzdělávání. Předměty, v nichž se vyučovaly základy komunistické ideologie či dějiny komunistické strany, byly téměř okamžitě vyřazeny z učebních osnov. V humanitních oborech započalo poměrně rychle období přehodnocování dosavadních výzkumných metod a hledání nových, moderních přístupů. Z podniků a vojenských ubytoven zmizely tzv. „Leninovy komnaty“ (speciální místnost zřízená ve školách, pionýrských táborech, podnicích a kasárnách, která byla určena pro trávení volného času a k politickému výcviku vojáků)²⁴ a rovněž byly odstraněny všudypřítomné busty Lenina v těchto zařízeních.

Ukrajina i přes všechno výše zmíněné byla v tomto období čerstvě nezávislostí v rámci dekomunizačního procesu stále velice pozadu ve srovnání se svými západními sousedy. Zejména co se týče lustrací. Představitelé bývalé komunistické elity totiž často nadále setrvali u moci, pouze rozdrobeni v různých politických stranách.²⁵ Na kulturní a

---

²¹ „Okružhnyj administratyvnyj sud міста Києва зaboronyв діяльність Комуністичної партії України“, Okružhnyj administratyvnyj sud міста Києва, <http://oask.gov.ua/node/1589> (staženo 25.3.2021).

²² Oleksandr Radchuk, „Paternalisty chy novi komunisty: kudy podilyjsja livi partiji“, *Slovo i dilo*, 28.5.2020, <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/28/kolonka/oleksandr-radchuk/polityka/paternalisty-chy-novi-komunisty-kudy-podilyjsya-livi-partiji>, (staženo 8.6.2021).

²³ „9 kvitnja vypovnylosja 5 rokiv, jak v Ukrajinі rozpochalasja dekomunizacija na zakonodavchomu rivni“, UINP, 09.04.2020, <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/9-kvitnja-vypovnylosja-5-rokiv-yak-v-ukrayini-rozpochalasya-dekomunizaciya-na-zakonodavchomu-rivni> (staženo 13.3.2021).

²⁴ „Leninska kimmnata - ce“, jak.koshachek.com, <https://jak.koshachek.com/articles/leninska-kimmnata-ce.html> (staženo 27.4.2021).

²⁵ Mackiv „Osoblyvosti dekomunizaciji“, 91.

symbolické úrovni se však díky „*dekomunizaci zdola*“ začaly dít změny poměrně brzy, a to hlavně na západní Ukrajině. Důvodem je dle Mackiv skutečnost, že v tomto regionu „*byla sovětská minulost nejkratší a v kolektivní paměti obyvatel byla asociována jako něco cizí a nepřátelské*“.²⁶ Zároveň v této oblasti již v 90. letech vyhrála volby národně demokratická opozice, která nehledě na nedostatečnou podporu, místy i odpor ústřední vlády začala prosazovat postupnou dekomunizaci veřejného prostoru.²⁷

Britský politolog ukrajinského původu Taras Kuzio označil procesy, které v 90. letech na Ukrajině započaly, jako „*quadruple transition*“. Znamená to přechod od sovětského totalitního systému k demokracii, přechod od znárodněné ekonomiky k ekonomice tržní, přechod od nesvobodné Ukrajiny k národní nezávislosti a přechod ukrajinské společnosti k modernímu politickému národu.²⁸ Pro ukrajinskou společnost se toto období stalo velkou výzvou, které čelí v podstatě až dodnes v podobě současného dekomunizačního procesu a neutichající veřejné diskuse.

Další zásadní období ve vývoji dekomunizace na legislativní úrovni nastalo po roce 2000, obzvláště mezi lety 2005-2010 za prezidentské éry Viktora Juščenka. Ačkoli dle Mackiv se dá jeho politická činnost označit spíše jako „*ukrajinizace*“ než dekomunizace, zasloužil se o značný progres, který do té doby neměl na legislativní úrovni obdoby. V roce 2007 vydal Viktor Juščenko dekret nazvaný „*O opatřeních v souvislosti se 75. výročím hladomoru v letech 1932-1933 na Ukrajině*“, který se stal prvním pokusem o uzákonění demontáže památníků a soch sovětských komunistických vůdců a funkcionářů, kteří se podíleli na organizaci politických represí a hladomoru na Ukrajině. Zákon mimo jiné stanovuje vybudování pamětních desek a soch ve městech, jejichž obyvatelé trpěli hladomorem a „*provádění dalších opatření k uznání hladomoru v letech 1932-1933 na Ukrajině jako genocidy ukrajinského lidu ze strany mezinárodního společenství, zejména Valného shromáždění OSN a Evropského parlamentu*“.²⁹ Za Juščenkova prezidentství také vznikl Ukrajinský institut národní paměti, o kterém detailněji pojednává následující kapitola. S příchodem prezidenta Viktora Janukovyče v roce 2010 to však byla na několik let poslední snaha o vymýcení pozůstatků sovětského totalitarismu v zemi. Naopak se za jeho vlády

---

²⁶ Ibid., 82.

²⁷ Tanya Fedorkova, „Iniciativnist, zvolikannja, polityka: osoblyvosti dekomunizaciji na zachodi i schodi“, Mediaport, 2019, <https://www.mediaport.ua/iniciativnist-zvolikannya-politika-osoblyvosti-dekomunizaciji-na-zahodi-i-shodi> (staženo 9.5.2021).

²⁸ Oleksandr Hrycenko, *Kulturnyj prostir i nacionalna kultura: teoretychne osmyslennja ta praktychne formuvannja*, (Kyiv: Institute for Cultural Research National Academy of Arts of Ukraine, 2019) 7-8.

²⁹ „№ 250/2007 Ukaz prezydenta Ukrajiny - Pro zachody u zvjazku z 75my rokovynamy Holodomoru 1932-1933 rokiv v Ukrajinii“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 28. března 2008.

začala velice aktivně prosazovat ideologie tzv. ruského světa (*ruskij mir*), čili politika sbližování s Ruskem a rusifikace ukrajinského kulturního prostoru. Nejvyšší představitelé jeho vlády až na výjimky neovládali příliš dobře ukrajinský jazyk a i sám Janukovyč často mluvil spíše rusky než ukrajinsky. I to se později stalo zdrojem debat o roli a významu ukrajinského jazyka a snah o jeho posílení na legislativní úrovni.

Éra prezidenta Viktora Juščenka a později Petra Porošenka tedy znatelně rozhýbala reformní procesy po vzoru západních zemí. Právě v tomto období byla přijata opatření, která Ukrajinu v pomyslném žebříčku dekomunizovaných zemí posunula o něco výše a učinila tak z politiky historické paměti jedno z nejvíce medializovaných společenských témat.

2. 1 Ukrajinský institut národní paměti

Tato kapitola pojednává o ukrajinské paměťové instituci, která se v posledních letech stala synonymem ukrajinské dekomunizace a zároveň také terčem kritiky v debatě o politizaci historické paměti, a proto je pro tuto práci její představení stěžejní.

Ukrajinský institut národní paměti (*UINP*) byl původně založen 31. května 2006 jako ústřední výkonný orgán se zvláštním statutem, jehož působnost podléhala řízení a koordinaci ukrajinské vlády prostřednictvím ministra kultury.³⁰ Cílem institutu bylo realizovat „*státní politiku v oblasti obnovení a zachování národní paměti ukrajinského národa*“.³¹ O čtyři roky později však jako takový zanikl a byl vládou nově transformován ve výzkumnou vědeckou instituci.³² Takto fungoval do roku 2014, kdy byl opět obnoven jako orgán ústřední výkonné moci. Vytvoření této instituce bylo inspirováno existencí obdobných institucí a komisí, obzvláště v sousedním Polsku, ale také těmi, které vznikaly již v 90. letech v Německu a v pobaltských státech a „*jejichž hlavním cílem bylo vyšetřovat zločiny proti lidskosti a hodnotit zločiny totalitních režimů*“.³³ Instituce tohoto typu existují většinou pouze v postkomunistických zemích. Hlavním důvodem je skutečnost, že vlivem komunistického režimu byla dekonstruována, často až destruována národní paměť a historie se přepisovala podle aktuálních potřeb vládnoucího režimu. Tudíž po jeho rozpadu nastala potřeba tuto historickou paměť obnovit, k čemuž mají sloužit právě tyto instituce.

---

³⁰ „Pro utvorennja Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajinu, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, 31.5.2006, (staženo 6.5.2021).

³¹ „Polozhennja pro instytut“ UINP, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 3.2.2021).

³² „№ 1086/2010 Ukaz prezidenta Ukrajinu, Pytannja Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajinu, 9.12.2010.

³³ Mackiv „Osoblyvosti dekomunizacij“, 82.

Od svého založení sídlí UINP v hlavním městě Kyjevě a v roce 2019 se k jeho centrální instituci přidalo také několik nově vzniklých regionálních oddělení.³⁴

Institut se od svého vzniku velkou měrou zaslouhuje o popularizaci ukrajinských dějin a jejich nejvýznamnějších a nejvlivnějších osobností. Pořádá historické konference, akce určené k uctění a zachování paměti o účastnících ukrajinského osvobozenického hnutí a obětí politických represí. Mimo výše zmíněné organizuje výzkum historického dědictví a shromažďuje archivní materiály, které následně publikuje v několika jazykových verzích. Soustřeďuje se přitom převážně na období hladomoru v letech 1932–1933 a také na období masového hladu v letech 1921–1923 a 1946–1947.³⁵

Nejnámějším představitelem tohoto institutu je ukrajinský historik Volodymyr Vjatrovyč, jenž byl jeho ředitelem od roku 2014 do roku 2019.³⁶ Byl to právě Vjatrovyč, kdo stál v čele institutu při prosazování dekomunizačních zákonů v roce 2015 a kdo z velké části podnítil celospolečenskou debatu o nutnosti očištění veřejného prostoru od pozůstatků sovětského zřízení. Institut mimo jiné spolupracuje s obdobnou českou institucí - Ústavem pro studium totalitních režimů.³⁷ V současnosti je ředitelem institutu ukrajinský etnolog, filosof a historik Anton Drobovyč.³⁸

Institut je pro proces dekomunizace stěžejní tím, že iniciuje a následně mapuje dekomunizační proces a jeho pokrok, sdružuje odborníky a veřejnost a koordinuje skupiny, které uvádějí dekomunizační zákony v život. Také vydává odborné publikace s návody a konkrétními metodickými postupy a doporučeními, které pomáhají například úřadům a jiným institucím s průběhem a implementací tohoto procesu.

V posledních letech se stal institut terčem kritiky a to hlavně v souvislosti s dekomunizací. Někteří odborníci mu vytýkají, že svou činností „ničí historickou paměť“ na Ukrajině, a změnu názvů ulic a dalších míst považují za nedemokratickou. Volodymyr Vjatrovyč v reakci na tuto kritiku pronesl, že dekomunizace není v žádném případě vnucením jedné vize historie, ale že je důležitým aspektem a iniciátorem bezprecedentní veřejné debaty o minulosti na Ukrajině, která vede k překonání totalitní minulosti a učí společnost za ni

---

³⁴ Tyto regionální pobočky vznikly v následujících ukrajinských městech: Charkiv, Dnipro, Vinnyca, Odesa a Lviv.

³⁵ „Pravovi zasady dijálnosti“ UINP, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 3.2.2021).

³⁶ „Pro pryznacennja Vjatrovycha V.M. dyrektorom Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 25.3.2014, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, (staženo 6.5.2021).

³⁷ CCHS et al., *Study on How the Memory of Crimes Committed by Totalitarian Regimes in Europe Is Dealt with in the Member States* (LU: Publications Office of the European Union, 2009), 387.

³⁸ Kateryna Iakovlenko, „Meet the Man in Charge of Ukraine’s National Memory“, openDemocracy, 11.6.2020, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/anton-drobovich-natsionalnaya-pamyat-en/> (staženo 8.6.2021)

převzít odpovědnost.³⁹ Dle jeho názoru je chybějící politika dekomunizace po nabytí nezávislosti právě jednou z příčin, jež vedly k nastolení režimu Viktora Janukovyče a jeho proruské politiky, která poznamenala další ukrajinské vnitropolitické i kulturní dění. Otázka dekomunizace Ukrajiny se dnes podle Vjatrovyčových slov netýká pouze kulturní politiky, ale také ukrajinské bezpečnosti. Především proto, že hlavní nositelé sovětských hodnot v současnosti tvoří personální rezervu nezákonných ozbrojených skupin takzvané Doněcké lidové republiky (DNR) a Luhanské národní republiky (LNR), uměle vytvořených na východě Ukrajiny po okupaci Krymu v roce 2014.

Ač může být činnost tohoto institutu v mnoha ohledech kontroverzní či politizovaná, nelze mu upřít jisté zásluhy v oblasti vzdělávání, popularizace historie a uchovávání paměti o minulosti, jak činí zejména skrze organizaci četných výstav a projektů. Své místo v dnešní společnosti si jistě zaslouží, zřejmě však bude nutné přehodnocení jeho dalšího rozvoje a směřování. Zásadní ohrožení pro tyto instituce představuje podle bývalého ředitele polského paměťového institutu Łukasze Kamińskiego závislost na aktuální politické situaci a rezignace na svou podstatu.⁴⁰

2.2 Euromajdan jako katalyzátor dekomunizačních zákonů

Následující kapitola pojednává o události, která se stala zásadním mezníkem nejen v procesu dekomunizace, ale i ve vývoji současné ukrajinské společnosti, o revoluci zvané Euromajdan. Revoluce se stala jedním z hlavních katalyzátorů k přijetí dekomunizačních zákonů.

Mnozí odborníci poukazují na problematiku více či méně tradičního a systematického zanedbávání potřeb a problémů jednotlivých občanů a občanské společnosti na Ukrajině, kterého se dopouštěla téměř každá vláda již od počátku ukrajinské nezávislosti.⁴¹ Tato skutečnost časem přerostla v nedůvěru k vládním institucím obecně a k celkové občanské nespokojenosti s nimi.

Jak popisuje ukrajinská historička Anna Kyrydon, na Ukrajině byl v průběhu let nezávislosti vytvořen místo demokracie jakýsi oligarchicko-klanový model politického režimu, ve kterém se úzce spojila politika a ekonomika. S každým novým prezidentem nabýval tento

---

³⁹Bohdan Cjupin, „Dekomunizacija v Ukrajině zdijsnena na 95% - Vjatrovyč“, *VOA*, 11.10.2017, <https://ukrainian.voanews.com/a/viatrovych-decomunizatsia/4065371.html>, (staženo 4.3.2021)

⁴⁰ Adam Zítek, „Ohlédnutí za třiceti lety od pádu komunismu“, 284.

⁴¹ Anna Kyrydon, „Euromajdan / Revoljucija Hidnosti: prychny, charakter, osnovni etapy“, *Istorychna Pamjat* 33, (2015): 17-32, <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4395> (staženo 2.12.2020).

model nové a specifické rysy.⁴² Jako příklad potvrzující tuto tezi se dá uvést skutečnost, že za čtyři roky prezidentství Viktora Janukovyče (2010–2014) se stal jeho nejstarší syn Oleksandr Janukovyč jedním z nejbohatších Ukrajinců a podobně rychle bohatlo i jejich nejbližší okolí.⁴³

Proto když Viktor Janukovyč nakonec odmítl v roce 2013 podepsat asociační dohodu s Evropskou unií, vyšli lidé do ulic. Stále rostoucí korupce, nezodpovědnost vlády a její autoritativní charakter přiměly na sklonku téhož roku miliony ukrajinských občanů veřejně protestovat a vyjít do ulic.

První demonstrace se uskutečnila 21. listopadu 2013 na hlavním kyjevském náměstí zvaném Majdan.⁴⁴ ⁴⁵ O několik dní později se protestní shromáždění konala téměř ve všech větších ukrajinských městech. Požadavky demonstrantů byly později oficiálně sepsány do tzv. „Požadavků Majdanu“. Hlavními požadovanými body byla rezignace vlády tehdejšího premiéra Mykoly Azarova, který byl nařčen ze zrady národních zájmů, dále přijetí euointegračních zákonů a návrat k asociační dohodě s Evropskou unií. V případě opětovného zamítnutí dohody požadovali demonstranti a představitelé tzv. Euromajdanu odstoupení prezidenta Viktora Janukovyče.⁴⁶ Ten vydal 30. listopadu nařízení rozehnat tyto demonstrace silou a tím se do povědomí ukrajinské společnosti krvavě zapsal Berkut, úderný oddíl ukrajinských bezpečnostních složek. Potlačování protestů vyvrcholilo ve dnech 18. až 20. února 2014 střelbou do protestujících. Ukrajina si od té doby připomíná více než sto padlých obětí a tisíce zraněných.

Viktor Janukovyč poté unikl společně s ostatními představiteli své vlády do Ruska. Tím v podstatě otevřel prostor pro opětovné přiblížení Ukrajiny evropským hodnotám. Tyto revoluční události započaly novou fázi dekomunizace zdola. Odstartovaly však další výraznou kapitolu moderních ukrajinských dějin – ruskou okupaci Krymu a následné akce tzv. „ruského jara“, které se pokusily realizovat jednotky ruské armády ve východní a jižní části Ukrajiny.

Události z Majdanu poukázaly na rozdílnost hodnot a pohledu na sovětskou minulost mezi Ukrajinou a Ruskem. Nastartovaly v ukrajinské společnosti významnou debatu o

---

⁴² Anna Kyrydon, „Euromajdan / Revolucija Hidnosti: prychny, charakter, osnovni etapy“, 19.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Vitalii Gandziuk, *The Phenomenon of Ukrainian Euromaidan in Research of National Scientists, Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects* (Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017) 27-33.

⁴⁵ Tehdy vyšlo do ulic přibližně 1500 demonstrujících, převážně z řad novinářů, opozičních politiků a politických aktivistů a později byli posíleni i o studenty.

⁴⁶ Ibid.

přehodnocení kolektivní paměti, což přispělo krátce po skončení revoluce k přijetí dekomunizačních zákonů.

2.3 Současný proces dekomunizace na Ukrajině

Tato kapitola představí, co konkrétně znamená dekomunizace v současné ukrajinské diskuzi a jaké jsou její hlavní aspekty a konkrétní ukrajinská specifika tohoto procesu.

V dnešní ukrajinské debatě pod pojmem dekomunizace rezonují hlavně dekomunizační zákony, přijaté ukrajinským parlamentem v roce 2015. Kanadský historik David R. Marples dekomunizaci v tomto pojetí definoval následovně: „*Jedná se o opatření zaměřená na plnění úkolů, vytyčených v takzvaných dekomunizačních zákonech z jara 2015 a také o program činností Ukrajinského institutu národní paměti. Tento proces zahrnoval demontování soch Lenina a jiných komunistických funkcionářů, spojených s obdobím Sovětského svazu, a také sovětských symbolů a monumentů. Také zahrnoval přejmenování měst, vesnic a ulic na vhodnější názvy, nespojené s komunistickým obdobím.*“⁴⁷

Nedostatkem této definice je ovšem skutečnost, že proces dekomunizace v sobě zahrnuje i jiné aspekty než jen zmíněné zákony a že činnost Ukrajinského institutu národní paměti je mnohem rozsáhlejší a neomezuje se pouze na dekomunizaci samotnou.⁴⁸ Pro rozsah a účel této práce je však tato definice dostačující.

Určitým ukrajinským specifikem je v tomto ohledu existence značných regionálních rozdílů, jelikož ne všude panují stejné postoje k odkazu sovětských časů. Zároveň svou roli hraje i skutečnost, že se „*sféra státní politiky historické paměti stala arénou politického boje.*“⁴⁹

Rozdílnost regionálních pohledů velice úzce souvisí s rozdílnou dobou trvání a intenzity totalitní komunistické minulosti a silou opozice v jednotlivých oblastech.

Co se týče subjektů dekomunizace na Ukrajině, jsou jimi občanská společnost v podobě jak jednotlivců tak organizovaných odborných skupin a stát.⁵⁰ Vrcholu dosáhla dekomunizace na Ukrajině, dle Mackiv, přijetím dekomunizačních zákonů, kterými se tato práce zabývá. Kromě těchto zákonů se do současného dekomunizačního procesu na Ukrajině řadí i lustrace. V neposlední řadě sem spadají i jazykové zákony mající za cíl posílit ukrajinský jazyk a kulturu. V současnosti probíhají i diskuze a snahy o přijetí nejrůznějších kvót, které

---

⁴⁷ David R Marples, „Decommunization, Memory Laws, and “Builders of Ukraine in the 20th Century“, *Acta Slavica Iaponica*, Volume XXXIX, 1-22, <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicn/acta/39/pp.%201%E2%80%939322.pdf>, (staženo 15.11.2020).

⁴⁸ Oleksandr Hrycenko, „Kulturnyj prostir“, 8.

⁴⁹ Mackiv „Osoblyvosti dekomunizaciji“, 81.

⁵⁰ Ibid.

by například pomohly prosadit více ukrajinské hudby či filmové a kulturní tvorby ve veřejném prostoru, jelikož i nadále v ukrajinském prostředí převažuje tvorba ruskojazyčná.

3. Dekomunizační zákony

9. dubna 2015 přijal ukrajinský parlament čtyři zákony, spadající do tzv. dekomunizačního balíku. Ten byl tehdejším prezidentem Ukrajiny Petrem Porošenkem podepsán 15. května a v platnost vešel den po zveřejnění v oficiálním parlamentním tisku *Holos Ukrajiny*, tedy 21. května 2015.⁵¹ Tím dosáhl proces dekomunizace na Ukrajině ucelené legislativní podoby a boj proti sovětské minulosti se tak stal součástí oficiální politiky. O přijetí se velkou měrou zasloužil již zmíněný Ukrajinský institut národní paměti v čele s historikem Volodymyrem Vjatrovyčem, jehož tým tyto zákony vypracoval a následně předložil vládě, aby je vnesla do parlamentu.⁵²

Iniciátoři dekomunizace se odvolávají především na zkušenost evropských států, hlavně Německa, České republiky a Litvy.

Pro přijetí těchto zákonů hlasovala většina poslanců ze strany tehdejšího prezidenta Blok Petra Porošenka a také poslanci z Lidové fronty, Sdružení Samopomoc, bloku Radikální strany Oleha Ljaška a z Všeukrajinského sdružení Baťkivščyna.⁵³

Ústavnost těchto zákonů byla později zpochybněna skupinou ukrajinských poslanců ze strany Opoziční blok. Ústavní soud však dne 16. července 2019 shledal zákon Ukrajiny „*O odsouzení komunistických a národně socialistických (nacistických) totalitních režimů na Ukrajině a zákazu propagandy jejich symbolů*“ ze dne 9. dubna 2015 ústavním.⁵⁴ Před budovou Ústavního soudu v Kyjevě se při schvalování tohoto rozhodnutí shromáždilo několik desítek lidí, demonstrujících za zrušení tohoto zákona.⁵⁵ Dle názoru Jaryny

---

⁵¹ „№ 317-VIII Pro zasudzhennja komunistychnoho ta nacional-socialistychnoho (nacystskoho) totalitarnych rezhymiv v Ukrajinі ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

⁵² Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny“, 35.

⁵³ „Poimenne holosuvannja pro proekt Zakonu pro pravovyj status ta vshanuvannja pamjati borciv za nezalezhnist Ukrajiny“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015, https://web.archive.org/web/20150512184241/http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=1421 (staženo 9.2.2021)

⁵⁴ „Rishennja Konstytucijnoho sudu Ukrajiny u cspravi za konstytucijnym podannja 46 narodnych deputativ Ukrajiny schodo bvidpovidosti konstytuciji Ukrajiny zakonu Ukrajiny ‚Pro zasudzhennja komunistychnoho ta nacional-socialistychnoho (nacystskoho) totalitarnych rezhymiv v Ukrajinі ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky‘“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 16.7.2019.

⁵⁵ Olexandr Lashenko, „Dekomunizacija. Navit skasuvannja zakonu ne povernulo b komunistychni symvolj – Jasynevych“, *Radio Svoboda*, 16.7.2019, <https://www.radiosvoboda.org/a/30058713.html> (staženo 5.1.2021).

Jasynevyč, členky představenstva Reanimačního balíku reforem, by zrušení jednoho zákona odsuzujícího oba totalitní režimy neznamenal návrat názvů a památníků, připomínajících komunistický režim. Přineslo by však alarmující hrozbu využití propagandy sovětského totalitního režimu v současné politické situaci a válce s Ruskem. V reakci na četné výtky kritiků, že zákon upravuje pojem ideologie, reaguje Jasynevyč tím, že je to pouze běžná regulace společnosti z hlediska názorů, které ohrožují současnou situaci i další vývoj.⁵⁶

Prvním a zřejmě i nejvýraznějším ze čtyř přijatých zákonů je Zákon Ukrajiny „*O odsouzení komunistického a nacionálně-socialistického (nacistického) totalitního režimu a zákazu propagandy jejich symboliky*“.⁵⁷ Demografický institut sídlící v Moskvě v roce 2008 odhadoval, že mezi lety 1914 až 1948 zemřelo na Ukrajině v důsledku mučení a zabití totalitními režimy téměř 15 milionů osob, z toho asi 6,5 milionu životů mají na svědomí nacisté a 7,5 milionu Sověti.⁵⁸ Zákon oficiálně definuje komunistický a nacistický režim za zločinný a za propagaci symbolů těchto režimů předpokládá odpovědnost správní a trestní. Výše odnětí svobody může být podle novely trestního zákona až pět let.⁵⁹ Přijetí zákona se mimo jiné řídilo i ustanovením Všeobecné deklarace lidských práv s ohledem na rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1096 (1996) ze dne 27. června 1996 o odstranění dědictví bývalých komunistických totalitních režimů a další.⁶⁰

Zákon jasně definuje pojmy (například pojmy v článku 1 „*Komunistická strana*“, „*propaganda komunistických a nacionálně socialistických (nacistických) totalitních režimů*“, „*symboly komunistického totalitního režimu*“ a další) a konkrétní symboliku totalitního komunistického režimu, kterou zakazuje. Patří sem například: jakékoli vyobrazení státních vlajek, znaků a jiných symbolů SSSR, USSR a jiných svazových republik; hymny všech těchto republik; vlajky, symboly a vyobrazení srpu a kladiva, pěticípé hvězdy; symbolika komunistické strany či její prvky, slogany a mnoho dalšího.⁶¹ Zákon se ovšem nevztahuje na náhrobky a vojenské památky postavené na počest těch, kdo se

---

⁵⁶ Oleksandr Lashenko, „Dekomunizacija“.

⁵⁷ „№ 317-VIII Pro zasudzhennja komunistychnoho ta nacional-socialistychnoho (nacystskoho) totalitnych rezhyziv v Ukrajinі ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky“, Oficijnij webportal parlamentu Ukrajinі, 9. dubna 2015.

⁵⁸ Motyl, „Facing the Past“, 59.

⁵⁹ Vojtěch Boháč a Aneta Václavíková, „Lenin, a co dál? Jak dopadla dekomunizace na Ukrajině“, *Voxpot*, 29. července 2020, <https://www.voxpot.cz/lenin-a-co-dal-jak-dopadla-dekomunizace-na-ukrajine/> (staženo 10.2.2021)

⁶⁰ „№ 317-VIII Pro zasudzhennja komunistychnoho ta nacional-socialistychnoho (nacystskoho) totalitnych rezhyziv v Ukrajinі ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky“, Oficijnij webportal parlamentu Ukrajinі, 9. dubna 2015.

⁶¹ Ibid.

účastnili druhé světové války.⁶² Zároveň stanovil den 23. srpna jako Den paměti obětí komunistického a nacistického režimu.⁶³

Pro běžné ukrajinské občany je tento zákon zřejmě nejcitelnější ze všech, jelikož zahrnuje i přejmenování geografických míst. Ve společnosti to vyvolalo bouřlivou debatu a mnohé kontroverze. Vymezuje i časové období (do 21. listopadu 2015), ve kterém je nutné provést přejmenování názvů měst, ulic a nejrůznějších objektů, jež nesou jméno spojené s komunistickou minulostí. Zároveň legalizuje a nařizuje odstranění pomníků a pamětních desek glorifikujících sovětskou minulost a funkcionáře komunistické strany.

Druhým z balíku byl zákon „*O přístupu k archivům represivních orgánů komunistického totalitního režimu z let 1917-1991*“. Zákon zdůrazňuje právo občanů na obdržení objektivních informací o historii země, což je jedním ze základních znaků demokratického státu. Inspirací k přijetí zákona, jak je i citováno v samotném znění, bylo Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o evropské politice přístupu k archivům № R (2000) 13.⁶⁴ Cílem zákona je mimo jiné i navázat veřejný dialog a skrze lepší porozumění nedávné historii předejít „*konfliktům a nenávisti ve společnosti*“.⁶⁵ Mimo zpřístupnění a digitalizaci archivů také určuje dekomunizaci speciálních složek a policie, tzn. že současné speciální a policejní složky přestávají být přijetím tohoto zákona spojovány se sovětskými represivními orgány. Povoluje online přístup ke všem archivům sovětských represivních orgánů a stanovuje, že odpovědnost za sdílení těchto dokumentů a záznamů nesou uživatelé.⁶⁶

V praxi to znamená, že vše je otevřeno všem. Kdokoli má nyní možnost si v archivu zjistit informace o svých předcích a příbuzných, kteří se stali obětí komunistických represí. Pouze ti, kdo se sami stali obětí sovětského režimu, mají vyhrazeno právo omezit přístup k informacím. V dosavadní praxi se tak stalo dle veřejných údajů pobočky Státní služby bezpečnosti Ukrajiny pouze jednou.⁶⁷ Co se týče otevřenosti archivů v rámci střední Evropy, učinil tento zákon z Ukrajiny pomyslného lídra..⁶⁸

---

⁶² Fedorkova, „Iniciativnist, zvolikannja, polityka“.

⁶³ Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny“, 36.

⁶⁴ „№ 316-VIII Pro dostup do archiviv represyvnnych orhaniv komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917-1991 roktiv“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny“, 36.

⁶⁷ „Zavershennja dekomunizaciji - pochatok dekolonizaciji“ Reanimacijnyj paket reform, 9.4.2019, <https://rpr.org.ua/news/zavershennya-dekomunizatsiji-pochatok-dekolonizatsiji/> (staženo 3.2.2021)

⁶⁸ Ibid.

Dalším byl zákon „*O právním statusu a uctění památky účastníků boje za nezávislost Ukrajiny ve 20. století*“.⁶⁹ V sedmi článcích se zaměřuje na uznání účastníků boje za nezávislost Ukrajiny ve 20. století jako hlavních subjektů boje za obnovení státní nezávislosti a suverenity Ukrajiny. Zákon upravuje právní status bojovníků za nezávislost Ukrajiny a zakotvuje právo této kategorie osob na státní a sociální garance. Zároveň je zaměřen i na uznání vyznamenání a vojenských hodností těchto osob/skupin. Určuje směry státní politiky v oblasti obnovy, zachování a uctění národní paměti nejen o bojovnicích za ukrajinskou nezávislost, ale i o samotných bojích. Taktéž stanovuje odpovědnost za porušení této legislativy.

Dle článku 1 tohoto zákona se za bojovníky za nezávislost Ukrajiny ve 20. století považují osoby, jež se účastnily všech forem politického a ozbrojeného boje za nezávislost a byly součástí dále vyjmenovaných orgánů, organizací a nejrůznějších struktur. Jsou to například orgány vlády Ukrajinské lidové republiky, vojenské, bezpečnostní a jiné paramilitární či polovojenské formace a jednotky Ukrajinské lidové republiky, politické strany a jiné občanské organizace, jejichž vznik se datuje před založením Ukrajinské lidové republiky a za její existence. Dále různé povstalecké a partyzánské oddíly, které působily na ukrajinském území mezi lety 1917 až 1930 a jejichž cílem byl boj za obnovení nezávislosti Ukrajiny. Samostatně jsou zmíněny Ukrajinská vojenská organizace (UVO), Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN), Ukrajinská povstalecká armáda (UPA) a další. Článek 3 mimo jiné stanovuje, že orgány místní samosprávy mohou těmto osobám a jejich rodinným příslušníkům přiznat další sociální záruky, dávky či jiné finanční příspěvky z prostředků místních rozpočtů. Základem tohoto zákona je Akt prohlášení nezávislosti Ukrajiny, který byl přijat 24. srpna roku 1991, a také mezinárodní akty a národní zákonodárství Ukrajiny. Tento zákon byl ukrajinskou společností přijat poměrně kladně, ovšem co se týče mezinárodní reakce, posloužil jako další hřebíček do rakve ukrajinsko-polských vztahů. Detailněji o tom pojednává kapitola 3.3.

Poslední přijatý zákon z balíku je zákon „*O zvěčnění vítězství nad nacismem za druhé světové války 1939-1945*“. Ten se opírá o rezoluci Valného shromáždění OSN⁷⁰ a článek 11 Ústavy Ukrajiny, který „*zavazuje stát podporovat konsolidaci a rozvoj ukrajinského národa,*

---

⁶⁹ „№ 314-VIII Pro pravovij status ta vshanuvannja pamjati borciv za nezalezhnist Ukrainy v XX stolittji“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrainy, 9. dubna 2015.

⁷⁰ ze dne 22. listopadu 2004 № A / RES / 59/26 a ze dne 2. března 2010 № A / RES / 64/257

jeho historického vědomí“.⁷¹ Tento zákon je pro Ukrajinu důležitým mentálním odtržením z ruského područí, co se týče pojmenování a připomínání si historických událostí. Oficiálně totiž zakotvuje používání celosvětového a v Evropě běžně užívaného pojmu „Druhá světová válka 1939-1945“, čímž se nahrazuje dříve hojně používaný sovětský termín „Velká vlastenecká válka 1941-1945“ a ruší používání sovětské symboliky při uctívání památky padlých v boji proti nacismu. Zároveň stanovuje datum 8. května jako „Svátek paměti a usmíření“, den vzpomínky na oběti Druhé světové války.⁷²

Tyto zákony rozpoutaly v ukrajinské společnosti živou veřejnou debatu a „*prohlášení o touze uzurpovat si minulost, vytvořit exkluzivní nacionalistický model ukrajinské minulosti*“.⁷³

4. Dekomunizační zákony v praxi

4.1 Změna názvů toponym

Jak píše ve svém článku o dekomunizaci Mackiv, mnoho vědců a intelektuálů „*apeluje na skutečnost, že komunistické symboly či sovětské názvy a pojmenování nejsou hlavním klíčem ke kvalitativním sociálním změnám a transformaci ukrajinské společnosti*“. Mackiv nicméně upozorňuje, že „*nelze popřít skutečnost, že kolektivní vědomí se formuje právě prostřednictvím veřejného prostoru, včetně toho symbolického*“.⁷⁴ Argument, proč je od dob SSSR téměř neměnný veřejný prostor ukrajinských měst v současnosti překážkou pro formování národního vědomí a který podporuje i tezi Mackiv, přednesl ještě v roce 2009 během parlamentního slyšení pod názvem „*Národní identita na Ukrajině v kontextu globalizačních výzev*“ ukrajinský historik Vladyslav Verstjuk. „*Postavme se na místo průměrného Ukrajince, který chodí do školy, čte učebnice dějepisu o hrozných důsledcích totalitního komunistického režimu pro Ukrajinu a zároveň žije na ulici Lenina, denně se dívá na jeho sochu [...], sleduje v televizi staré sovětské filmy, které romantizují konstrukci socialismu a komunismu. Je snadné pochopit, k čemu to může vést. Stát musí mít jasnou politiku v oblasti národní paměti a důsledně ji provádět. Bohužel jsou tyto politiky dnes fragmentární a ne vždy konzistentní. Minulost, její interpretace, se v poslední době stává*

---

⁷¹ „№ 315-VIII Pro uvichnennja peremohy nad nacyzmom u Druhij svitovij vijni 1939-1945 rokiv“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

⁷² Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny“, 36.

⁷³ Mackiv „Osoblyvosti dekomunizaciji“, 82.

⁷⁴ Ibid.

*stále otevřenějším objektem otevřené informační války, nástrojem volebního vlivu, způsobem zahraničněpolitické přitažlivosti, vlastně interetnickou opozicí našich občanů.*⁷⁵ Je zajímavé, že již v roce 2009 hovořil o informační válce a o důležitosti politiky paměti, obojí se totiž stalo aktivní náplní veřejných debat až o několik let později. Je zřejmé, že totalitní minulost není jediným problémem, který je třeba na Ukrajině řešit, a není ani jedinou překážkou k jejímu dalšímu rozvoji. V kontextu současné války s Ruskem je však tento proces obzvláště citlivý, a proto je i tato problematika v současnosti velice aktuální.

Změna geografických a místních názvů, čili praktická část zákona „*O odsouzení komunistického a nacionálně-socialistického (nacistického) totalitního režimu a zákazu propagandy jejich symboliky*“, vyvolala největší odezvu v ukrajinské společnosti. Tato změna se dotkla téměř každého ukrajinského občana, vzhledem k tomu, že v každém městě se nacházela alespoň jedna připomínka totalitní komunistické minulosti v podobě názvu ulice, sochy či pamětní desky. Ukrajinský institut národní paměti vydal specializovanou metodiku pro obce a města s detailním popisem a návodem sloužícím k přejmenování. Zahrnuje konkrétní případy, které podléhají přejmenování.

Mezi subjekty určené k přejmenování se řadí regiony, města, vesnice a jejich příslušné orgány samosprávy, ulice, náměstí, bulváry, ale také parky, mosty, nebo i názvy organizací a institucí. Kritéria pro přejmenování v sobě zahrnují několik částí a dělí se na obsáhlé seznamy (A - D), které detailně popisují, jaké konkrétní názvy je třeba přejmenovat. Například část 2 seznamu B hovoří o abstraktních názvech spojených s komunistickým režimem, jako jsou názvy všech svazových republik a jejich odvozeniny, názvy spojené se stranickou činností, včetně stranických sjezdů, nebo názvy spojené s výročí Říjnové revoluce z roku 1917 - revoluční, říjnová apod. Dále jsou k přejmenování určeny názvy na počest lídrů zahraničních komunistických stran celého světa, jejichž jména byla často využívána k propagandistickým účelům. Mezi ně patří ve smyslu zákona například Rosa Luxemburg, Klara Zetkin a další.⁷⁶

Zákon nepředpokládá žádné výjimky, a tak pokud název spadá pod jeho účinnost, je přejmenování nevyhnutelné. Pokud by se orgán místní samosprávy rozhodl tak neučít, zákon předpokládá i trestní odpovědnost. Častým řešením bylo i navrácení historických názvů. Dle

---

⁷⁵ „Parlamentski sluchannja - Nacionalna identychnist v Ukrajinі v umovach hlobalizacijnyh vyklykiv: problemy ta sljachy zberezhennja“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajinі, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, 9.12.2009, (staženo 6.5.2021).

⁷⁶ „№ 317-VIII Pro zasudžennja komunistychnoho ta nacional-socialistychnoho (nacystskoho) totalitarnych rezhyziv v Ukrajinі ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajinі, 9. dubna 2015.

doporučení Ukrajinského institutu národní paměti se tak několik měst přejmenovalo na počest událostí Ukrajinské revoluce z let 1917–1921.⁷⁷ Tato změna se částečně týkala i dočasně okupovaných území východní Ukrajiny a Krymu.

Otázka dekomunizace okupovaného Krymského poloostrova je poměrně problematická. Výzkumníci z Ukrajinského institutu národní paměti uvedli, že na území Krymského poloostrova se nachází 70 obcí, na které se dekomunizační zákon vztahuje. Dle jejich návrhů chtěli přejmenovat město Krasnoperekopsk na Yani Kapur, což v krymskotatarštině znamená Nová brána. Název vychází dle výzkumníků z geografických specifik města. Otázkou však je, jak se podaří tyto plány realizovat v praxi, na území, jež Ukrajina nemá od roku 2014 pod kontrolou. Díky usnesení Nejvyšší rady však byly v roce 2016 provedeny změny v dokumentech upravujících administrativní členění Ukrajiny. Úměrně tomu byly zaneseny změny do státního katastru a úředních map.⁷⁸

Od roku 2016 bylo dle údajů Ukrajinského institutu národní paměti přejmenováno více než 50 tisíc ukrajinských ulic. Konkrétně k prosinci 2016 bylo přejmenováno 25 oblastí, 987 měst a obcí, 51 493 ulic, náměstí a jiných místních názvů. Společně s tím bylo demontováno na 2 389 památníků a pamětních desek, z nichž 1 320 připomínalo sovětského vůdce Vladimíra Lenina.⁷⁹

Nejvýraznější změnou, která silně rezonovala v ukrajinské společnosti, bylo přejmenování třetího největšího města Ukrajiny Dnipropetrovsk na Dnipro v roce 2016.⁸⁰ Město bylo původně pojmenováno na počest Grygorije Ivanoviče Petrovského - komunistického funkcionáře, jenž se podílel na nastolení sovětské moci, na organizaci uměle vyvolaného hladomoru na Ukrajině, probíhajícího v letech 1932-1933, a zastával vysoké funkce v nejvyšších orgánech a správě SSSR a Ukrajinské SSR.⁸¹ Rozhodnutí o přejmenování tohoto města bylo přijato na základě dobrozdání různých výborů, zejména *Výboru pro budování státu, regionální politiku a místní samosprávu*. Parlament schválil tento návrh v květnu roku 2016.⁸² Před hlasováním zdůraznil tehdejší předseda parlamentu Andrij Parubij, že *"Dnipro*

---

⁷⁷ Olena Removska, „Rik dekomunizaciji: cyfry i pidsumky“, *Radio Svoboda*, 30.12.2016, <https://www.radiosvoboda.org/a/30058713.html> (staženo 5.1.2021).

⁷⁸ „Dekomunizacija po-Krymsky: Jak ce bude?“, UINP, <https://old.uinp.gov.ua/news/dekomunizatsiya-po-krymski-yak-tse-bude>, (staženo 3.2.2021).

⁷⁹ „987 naselenych punktiv perejmenuvaly u procesi dekomunizaciji“ Ukraine Crisis Media Center, 30.5.2018, <https://uacrisis.org/uk/67126-polityka-natsionalnoi-pamiaty> (staženo 5.2.2021).

⁸⁰ Radko Mokryk, „Ukrajina „under construction“: Pryč od Moskvy“, *NaVýchod*, 29. říjen 2017, <http://www.navychod.org/ukrajina-under-construction-pryc-od-moskvy/>, (staženo 9.2.2021).

⁸¹ Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny“, 37.

⁸² „Dekomunizacija _ Parlamentskyj vymir (infohrafika, video)“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 22. června 2016, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, (staženo 6.3.2021).

se stalo jedním z center ukrajinského odporu proti ruské okupaci ruským impériem. A naším úkolem je vzdát hold komunitě a historii tohoto ukrajinského města".⁸³

Dalším příkladem, který silně rezonoval v ukrajinské společnosti, je město Kirovohrad, jež bylo centrem stejně jmenované oblasti. V sovětských dobách neslo jméno vysokého sovětského funkcionáře Sergeje Kirova. Nový název města je Kropyvnyckyj, na počest významného ukrajinského dramaturga a režiséra Marka Kropyvnyckého.⁸⁴

V říjnu roku 2015 byl prostřednictvím Ukrajinského institutu národní paměti zveřejněn také seznam 520 osob, jejichž činnost podléhá zákonu o dekomunizaci. Převážně jde o činitele nejvyšších orgánů a správy SSSR a USSR, pracovníky z řad NKVD nebo KGB a také vůdce říjnové revoluce z roku 1917.⁸⁵

Z aktuálních průzkumů vyplývá, že v dnešní době je stále více Ukrajinců, kteří v rámci dekomunizace nepodporují přejmenování místních názvů. V celonárodním průzkumu (s výjimkou Krymu a okupovaných území Doněcké a Luhanské oblasti na východě Ukrajiny) uskutečněném *Nadací demokratických iniciativ Ilka Kučeriva* ve spolupráci s *Kyjevským mezinárodním sociologickým institutem* v roce 2020 44 % z dotazovaných uvedlo, že k přejmenování toponym zastává negativní postoj, 30 % z nich vnímají změny názvů kladně a zbylí uvedli, že jim je přejmenování lhostejné. Zajímavý je také výsledek regionálního rozdělení. Z něho vyplývá, že pozitivní přístup převládá pouze v západní části země (44 % „pro“ a 30 % „proti“), zatímco ve východních a v jižních oblastech se přibližně polovina občanů staví k přejmenování negativně. Spíše negativní postoje k přejmenování toponym byly v celonárodním měřítku zaznamenány u věkové skupiny 60-69 let (47 %) a u osob starších 70 let (56 %).

Z průzkumu také vyplynulo, že 32 % Ukrajinců vnímají zákon o zákazu komunistické symboliky pozitivně. Stejně procento však zaujalo negativní postoj. Čtvrtina odpověděla nezaujatě. Co se týče regionálního rozdělení, největší procento pozitivních odpovědí pochází ze západních (45 %) a centrálních oblastí země (33 %). Zajímavým zjištěním bylo, že častěji tento zákon vnímají negativně obyvatelé nad 60 let; mezi respondenty do 40 let se našlo více těch, koho otázka zákazu komunistických symbolů vůbec nezajímala.

---

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Halyna Zakypna, „Mark Lukyč Kropyvnyckyj – otec ukrajinského teatru“, *Odeskij literaturnyj muzej*, 6.11.2020, <https://museum-literature.odessa.ua/ru/project/mark-lukych-kropyvnytskyj-otets-ukraynskogo-teatra/>, (staženo 16.3.2021).

⁸⁵ Aleksandr Belous, „Instytut nacionalnoji pamjati opryljudnyv 520 prizvysch, scho povynni znyknyty z mapy Ukrajinny“, *ZN.UA*, 7.10.2015, https://zn.ua/ukr/UKRAINE/institut-nacionalnoyi-pam-yati-oprilyudniv-520-prizvisch-scho-povynni-zniknuti-z-mapi-ukrayini-187000_.html, (staženo 15.3.2021).

Průzkumu se celkem zúčastnilo 2000 náhodně vybraných obyvatel Ukrajiny starších 18 let. Studie byla provedena metodou CATI (telefonické rozhovory pomocí počítače) na základě náhodně vybraného vzorku telefonních čísel a dle údajů nadace nepřesahuje statistická chyba vzorku 2,2 procentního bodu.⁸⁶

4.2 Leninopád

Tato kapitola pojednává o fenoménu, který započal při revoluci na Majdanu a později se stal nedílnou součástí procesu implementace dekomunizačních zákonů. Jedná se o vlnu demontování či poškozování pomníků a soch Vladimíra Lenina a dalších sovětských představitelů, pro kterou se ustálil název Leninopád.

Pro pochopení významu Leninových soch a památníků v prostředí satelitních států SSSR a důvodu, proč se také po revoluci na Majdanu začaly masově ničit, je třeba zmínit následující skutečnost. Pro sovětský režim sloužily tyto sochy jako jeden z několika politických ukazatelů moci a způsobu načrtnutí svého vlivu. S každým rozšířením hranic se tak posunul i kamenný Lenin. V 90. letech byl téměř povýšen na úroveň náboženského symbolu. Na území Ukrajiny bylo například v tomto období mnohonásobně méně pravoslavných kostelů, než kolik bylo soch a památníků zasvěcených V. I. Leninovi.⁸⁷ Proto se pro Ukrajince stal proces ničení tohoto symbolu velice důležitou součástí mentálního oprostění se od minulosti. V roce 1977 bylo na Ukrajině evidováno přibližně 47 tisíc památníků, z toho téměř 27 tisíc patřilo „*hrdinům a událostem Velké vlastenecké války*“, téměř tři tisíce zvěčňovaly Lenina a okolo tisícovky z nich bylo zasvěceno funkcionářům komunistické strany, připomínce bolševické revoluce a občanské války.⁸⁸

Do roku 1991 pak čítala Ukrajina přibližně 5,5 tisíc soch a památníků Lenina, což bylo mezi všemi republikami bývalého Sovětského svazu téměř nejvíce. Pro srovnání, v Bělorusku to bylo pouze 600, nejméně jich mělo Moldavsko (80) a nejvíce se jich nacházelo v Rusku, kde jich bylo přes 7 000. Momentálně se jich tam nachází pouze o tisíc méně.⁸⁹

V některých zdrojích se mluví o čtyřech etapách povalování Leninových soch na Ukrajině. Počáteční etapa se datuje od roku 1990 do roku 2000.

---

⁸⁶ „Sostyj rik dekomunizaciji: pidsumky ta prohnozy. Rezultaty zahalnonacionalnoho opytuvanja“, Ukrinform, 16.7.2020, <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3061836-sostij-rik-dekomunizaciji-pidsumki-ta-prognozi-rezultati-zagalnonacionalnogo-opituvanna.html>, (staženo 1.2.2021).

⁸⁷ Pavlo Podobed, „Vid Leninizmu do Leninopadu“, *Radio Svoboda*, 30.12.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/26770232.html> (staženo 5.1.2021).

⁸⁸ Svitlana Havryljuk, *Istoryčnyj narys pamjatkochohoronnoji spravy / Osnovy pamjatkoznavstva* (Kyiv: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017), 278.

⁸⁹ „Pamjatniki Leninu“, <https://infogram.com/infographic-51249>, (staženo 8.5.2021).

Historicky první strženou sochou tohoto komunistického vůdce na Ukrajině byla jeho kamenná podobizna ve městě Červonohrad ve Lvivské oblasti a to již v srpnu roku 1990, tedy ještě za existence Sovětského svazu. Vše proběhlo pod patronací městského zastupitelstva, plně legálně, také za doprovodu stávky horníků, kteří posilnění touto příležitostí vyzývali k radikálním sociálně ekonomickým změnám.⁹⁰

Jen do roku 1991, konkrétně do 24. srpna (Den nezávislosti Ukrajiny), bylo ve Lvovské oblasti svrženo 246 památníků Lenina.⁹¹ Do roku 2009 byla tato oblast již plně očištěna od všech kamenných připomínek tohoto komunistického vůdce. Pro Ukrajince to znamenalo velice výrazný počátek procesu dekomunizace. Ten však stále nebyl upraven na legislativní úrovni.

Později se tohoto způsobu vymýcení sovětské totalitní minulosti ujala i další města na západní Ukrajině. V Haliči a na Volyni bylo v 90. letech demontováno téměř 200 soch.⁹² Zájem o strhávání Leninových soch se objevil ještě o deset let později, kdy se přesunul do centrálních oblastí Ukrajiny, a to hlavně díky již zmíněné legislativě prezidenta Viktora Juščenka.

V období od roku 2005 do roku 2008 bylo strženo 600 pomníků Lenina. Ovšem tehdy tyto procesy ještě nedoprovázely tak hlasité a radostné ovace jako při Euromajdanu. Často se sochy oficiálně v tichosti „odebraly na opravu“, byly demontovány na základě „havarijního stavu“ a podobně.⁹³

Opravdovým fenoménem se to však stalo až s počátkem Revoluce důstojnosti v roce 2013, kdy tento proces obdržel svůj vlastní název – Leninopád. Masové strhávání pomníků Lenina se rozpoutalo 8. prosince 2013, kdy aktivisté a účastníci Revoluce důstojnosti svrhli poslední sochu tohoto komunistického vůdce stojící v centru Kyjeva. To odstartovalo vlnu demontování soch komunistických vůdců po celé Ukrajině, převážně v západní, centrální a severní části. Její průběh urychlilo odstoupení tehdejšího prezidenta Viktora Janukovyče z funkce.⁹⁴ Dle Pavla Podobjeda z Ukrajinského institutu národní paměti vyvolala násilná konfrontace s Janukovyčovým režimem to, že generace mladých Ukrajinců na vlastní oči

---

⁹⁰ Volodymyr Semkiv, „Padaj, Lenine, padaj“, *Zbruč*, 10.8.2015, <https://zbruc.eu/node/40061>, (staženo 20.1.2021).

⁹¹ Podobed, „Vid Leninizmu do Leninopadu“.

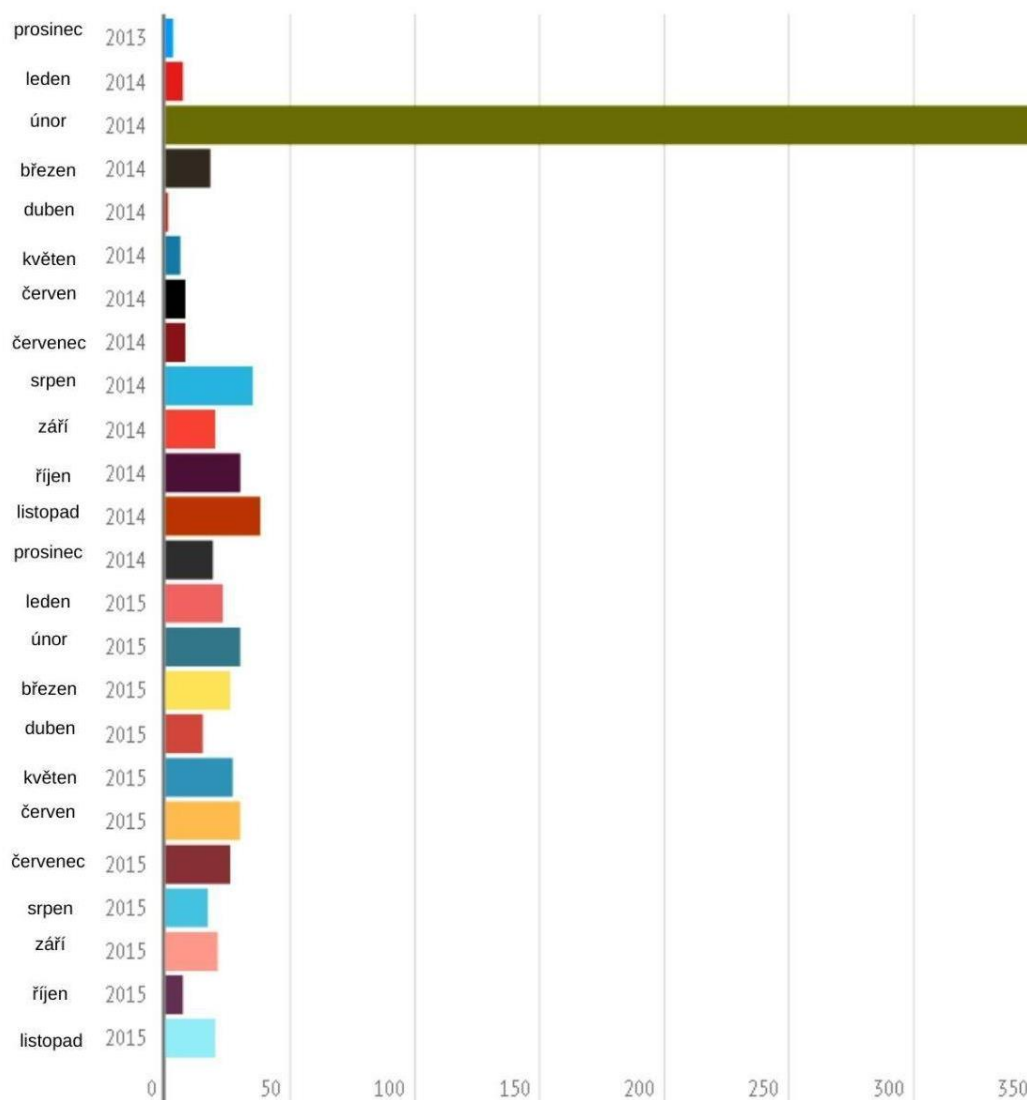
⁹² Podobed, „Vid Leninizmu do Leninopadu“.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Vitalij Chervonenko, „Padinnja Leniniv: naskilky hlyboka deradjanizacija Ukrajiny“, *BBC NEWS UKRAJINA*, 30.9.2014, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140930_soviet_heritage_ukraine_vc, (staženo 7.1.2021).

poprvé poznala závan totality - v ten moment přestaly být pomníky a sochy totalitních vůdců pouhým apolitickým předmětem nacházejícím se v prostoru.

Od 8. prosince 2013 do 8. prosince 2014 bylo na celém území Ukrajiny demontováno přibližně 512 památníků Lenina.⁹⁵ V místech, kde se nepodařilo sochy kompletně demontovat, docházelo často k jejich poničení či přebarvení.

Příloha 1: Graf znázorňující počet povalených soch Lenina v jednotlivých měsících v letech 2014-2015 („Leninopad“, <http://leninstatues.ru/leninopad2014/#hronika>)

Na výše uvedeném grafu je patrné, že největší množství demontovaných či zničených soch Lenina (376)⁹⁶ koresponduje s nejkrvavějším obdobím Euromajdanu, tedy únorem 2014,

⁹⁵ „Leninopad“, <http://leninstatues.ru/leninopad2014/#hronika>., (staženo 4.5.2021).

⁹⁶ „Leninopad“, <http://leninstatues.ru/leninopad2014/#hronika>., (staženo 4.5.2021).

kdy speciální ozbrojené složky zastřelily v centru Kyjeva několik desítek lidí. Počet zastřelených ke konci revoluce dosáhl přes 100 a ujal se pro ně název „Nebeská setnina“. Účastníci revoluce byli pobouřeni tehdejšími událostmi a svržení posledních pozůstatků sovětské totalitní minulosti vnímali často jako formu odplaty za zmařené lidské životy. Takto masivní vlna se již, jak je vidět na grafu, v dalších měsících neopakovala.

Tyto veřejné iniciativy nabyly legální podoby až v lednu roku 2015, kdy je oficiálně schválilo ukrajinské Ministerstvo kultury.

V současnosti jsou Leninovy sochy na Ukrajině již téměř vymýcené. Jeden památník se ještě stále nachází na území Černobylské zóny v Kyjevské oblasti. Dalších pár desítek se nachází v dočasně okupovaných oblastech Doněcké a Luhanské oblasti. Mimo to stojí několik menších soch stále ještě v Odese a v Charkově, jedná se však většinou o uzavřené prostory průmyslových podniků.⁹⁷

Tento jev vyvolal mnohé reakce jak na Ukrajině, tak za jejími hranicemi. Někteří obyvatelé Ukrajiny ho považují za součást radikalizace společnosti, která je řízená skupinami jednotlivců a financovaná neznámými organizacemi, jiní za proces, který je vcelku spontánní a převážně s ním souhlasí. Názory na takovéto zacházení se sochami a památníky se liší. Často se však v diskuzích objevuje názor, že je zbavení se těchto soch pro ukrajinskou společnost důležité ve smyslu osvobození kolektivní paměti od vnucených sovětských ideologických stereotypů.⁹⁸ Co se týče mezinárodního přesahu, v dubnu roku 2015 pronikl tento jev částečně i do Ruska, kdy bylo zaznamenáno několik případů poničení pomníků Vladimíra Lenina. Ve městě Čeljabinsk byla jeho podobizna přetřena do barev ukrajinské vlajky. Jedna socha padla k zemi za pomoci traktoru i v Indii, kde ji roku 2018 zbořili příznivci vládnoucí strany Bharatiya Janata party.⁹⁹

V dnešní době můžeme pozorovat ničení památníků rozličných historických postav po celém světě (včetně kontroverzní sochy maršála Koněva v Praze), což svědčí o tom, že tyto kamenné připomínky dějin ve veřejném a kulturním prostoru stále hrají svou roli, a proto je jejich přehodnocení a debata nad jejich smyslem a existencí důležitá jak pro vyrovnání se s vlastní minulostí, tak i pro další rozvoj té které společnosti.

---

⁹⁷ „Pamjatniki leninu“, <http://leninstatues.ru/place/harkov>, (staženo 4.5.2021).

⁹⁸ Larysa Konareva, „Skydajučy pamjatnyky Leninu, ukrajinci mentalno zvilnjajutsa vid radjanskoho mynuloho“, *Urjadovyj kurjer*, 30.12.2014, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/skidayuchi-pamyatniki-leninu-ukrayinci-mentalno-zv/>, (staženo 20.1.2021).

⁹⁹ „V Indii zvalyly zolotoho Lenina“, *Glavkom*, 6.3.2018, <https://glavcom.ua/news/v-indiji-zvalili-zolotogo-lenina--478903.html>, (staženo 19.1.2021).

5. Reakce na zákony a kritika

Přijetí balíku dekomunizačních zákonů způsobilo širokou odezvu veřejnosti i odborníků. V mediálním prostoru se toto téma stalo trendem a v mnoha médiích byly nově vytvořeny speciální rubriky a kolonky o dekomunizaci. O zájmu, který to vzbudilo, svědčí i skutečnost, že ve vyhledávacích novinových systémech patří výraz „dekomunizace“ mezi 10 nejčastěji vyhledávaných slov.¹⁰⁰

V březnu roku 2015, kdy se balík projednával, napsalo 68 ukrajinských i zahraničních profesorů, historiků a vědců otevřený dopis prezidentovi Ukrajině Petru Porošenkovi a předsedovi parlamentu Volodymyrovi Grojsmanovi, ve kterém se ohradili vůči dekomunizačním zákonům. Mezi podepsanými byl například i již zmíněný kanadský historik David R. Marples, emeritní profesor na univerzitě v Albertě. Vyslovili obavu, že jakékoli legislativní či administrativní zkrácení historie představuje hrozbu útoku na jeden ze základních principů vědeckého výzkumu, kterým je hledání pravdy. Obsah zákonů a jejich duch podle nich odporují právu na svobodu projevu jakožto jednomu ze základních politických práv. Jako příklad toho, k čemu taková politika může vést, uvádějí Rusko. V posledních patnácti letech totiž v čele s Vladimírem Putinem významně investovalo do politizace historie a hojně toho využívá v současných podvratných aktivitách v zahraničí, a to nejen na Ukrajině. Historici upozorňují, že pokud se Ukrajina vydá stejnou cestou, může to pro ni mít do budoucna ničivé důsledky. Jak ale můžeme vidět po šesti letech, jejich obavy se zatím nenaplnily. I přesto je to však důležitý bod v diskusi. Složitě a kontroverzně otázky by se měly, jak upozorňují i výše zmínění akademici, řešit v rámci veřejné debaty. Ta ovšem na Ukrajině proběhla hlavně díky revoluci na Majdanu a následně přijatým dekomunizačním zákonům. Jejich přínos minimálně pro debatu o přehodnocení a vyrovnání se s vlastní totalitní minulostí je tedy nesporný. Další výtkou v dopise byl dopad těchto zákonů na pověst Ukrajiny v Evropě a mimo ni. Podle názoru signatářů výzvy by přijetí těchto zákonů mělo velice negativní dopad na to, jak je Ukrajina vnímána ostatními státy a

---

¹⁰⁰ Tetyana Chitrova, „Dekomunizacija jak rytorychnyj diskurs ta dzherelo formuvannja ambivalentnyh smysliv u suchasnomu informacijnomu prostori Ukrajinny“, *Obraz*, č. 3 (2015): 60–67, http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=obraz_2015_3_10, (staženo 20.2.2021).

naopak to podpoří ty, kdo mají zájem na jejím oslabení a rozdělení.¹⁰¹ V kontextu probíhající války na východě země je to však naopak aspekt, který zemi přináší novou, vlastní národní identitu a pomyslně ji odděluje od jejího protivníka. Ruský disident a aktivista za lidská práva Alexander Podrabinek ve svém článku nazvaném „*Vivat, Ukrajina!*“ shrnuje tuto problematiku následovně: „*Ochránci práv se obávají, že zákaz komunistické a nacistické propagandy by mohl omezit svobodu projevu. To jsou spravedlivé obavy. Lze navíc s jistotou říci, že se opravdu jedná o omezení svobody projevu. Ve stabilní demokracii je to nepřijatelné. Problém však je, že Ukrajina není stabilní demokracií. Má-li se stát takovou, musí projít obtížnou cestou spojenou s nebezpečím obnovení totality. Nyní je a na nějakou dobu bude ve stavu nouze, který je podobný stannému právu. Musí minimalizovat rizika obnovy, aby to nedopadlo stejně jako v Rusku.*“¹⁰²

Jak již bylo zmíněno, největší kontroverze vyvolal zákon „O právním statusu a uctění památky účastníků boje za nezávislost Ukrajiny ve 20. století“. Konkrétně uznání Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) a Ukrajinské povstalecké armády (UPA), jejímž velitelem za druhé světové války byl Stepan Bandera. Na vypracování tohoto zákona se mimo jiné podílel i Jurij Šuchevyč, poslanec za Radikální stranu Oleha Ljaška. Jeho otec, Roman Šuchevyč, byl generálem a poté hlavním velitelem Ukrajinské povstalecké armády. Zemřel v roce 1950, kdy byl zastřelen sovětskými bezpečnostními složkami. OUN a UPA měly obě za cíl bojovat na jedné straně proti Sovětům a na straně druhé proti Polsku. Tam mají tyto armády na svědomí životy mnoha polských vojáků a civilistů a jejich působení zůstává nadále velice živým a kontroverzním tématem mezi oběma zeměmi. Dle tehdejšího polského prezidenta Bronislawa Komorowského zákon zkomplikoval polsko-ukrajinský historický dialog.¹⁰³ Ruská federace navrhla Polsku společně odsoudit Ukrajinu za „propagaci OUN a UPA“, polská strana to však oficiálně odmítla. Ruská reakce byla velice kritická a to především směrem k tehdejšímu ukrajinskému prezidentovi, Petru Porošenkovi. Opět byly zdůrazněny obavy o přepisování historie dle politické potřeby. Rusko vinilo

---

¹⁰¹ „Vidkrytyj lyst naukociv ta ekspertiv-ukrajinoznavciv schodo tak zvanoho Antykomunistychnoho zakonu“, *Krytyka*, březen 2015, <https://m.krytyka.com/ua/articles/vidkrytyy-lyst-naukovtsiv-ta-ekspertiv-ukrajinoznavtsiv-shchodo-tak-zvanoho>, (staženo 19.1.2021).

¹⁰² Aleksandr Podrabinek, „Vivat, Ukrajina!“, *Ezhednevnyj zhurnal*, 21.4.2015, <http://www.ej.ru/?a=note&id=27560>, (staženo 8.12.2020).

¹⁰³ „Prezydent Polshi: zakon pro UPA uskladnuje istorychnyj dialog Varshavy i Kyjeva“, *Ukrajinska pravda*, 23.5.2015, <https://www.pravda.com.ua/news/2015/04/23/7065575/>, (staženo 10.12.2020).

Ukrajinu ze snahy nastolit novou nacionalistickou ideologii a silně se ohradilo vůči zákazu komunistických symbolů.¹⁰⁴

Odezvu vyvolaly přijaté zákony i v České republice. Odmítavě se k zákonům o uznání ukrajinských bojovníků vyjádřil prezident Miloš Zeman, načež obdržel otevřený dopis od skupiny čtyř českých ukrajinistů a historiků, v čele s Davidem Svobodou z Ústavu pro studium totalitních režimů. Ti mu v něm vyčetli způsob, jakým se vyjadřuje o Stepanu Banderovi, a nepřesné informace, které v tomto smyslu pronesl. Zároveň se také ohradili proti používání pojmu „banderovci“, který tvoří podhoubí současné ruské dezinformační kampaně a vykresluje Ukrajince jako pravicové nacionalisty následující kult Stepana Bandery. Po druhé světové válce ho také hojně využívala komunistická propaganda. Argumentem historiků bylo, že pojem je *„stejným způsobem používán i dnes a stejně jako tehdy je cílem propagandy diskreditovat samu ideu ukrajinské nezávislosti, jelikož tímto termínem byli a jsou de facto častováni všichni, kdo nesouhlasí s tím, aby Ukrajina byla vazalem či satelitem Moskvy“*.¹⁰⁵

Dekomunizace je pro Ukrajinu v této fázi zranitelné demokracie opravdu důležitá a je to velmi užitečný nástroj k nastartování radikálních politických změn, ovšem není to zdaleka jediný problém, na který je nutné se soustředit. Mnoho Ukrajinců zastává názor, že větší prioritou pro rozvoj Ukrajiny a její přiblížení k evropským standardům jsou například investice do rozvoje infrastruktury, školství a digitalizace, nežli provádění dekomunizační politiky. Tento argument je nesporný, jelikož na Ukrajině stále chybí rozsáhlá dálniční síť, stav místních cest a komunikací je často velice špatný a školství si žádá také značných reforem. Je tedy pochopitelné, že tyto problémy se běžných občanů mnohdy dotýkají více než vymýcení sovětské symboliky ve veřejném prostoru. Jak uvádí ve svém článku Viktor Trehubov, komunismus, stejně jako socialismus, jsou v první řadě ekonomické ideologie. V základu to je ekonomický systém založený na společném vlastnictví výrobních prostředků, systém, ve kterém má stát naprostou kontrolu nad ekonomickou a sociální sférou. To je problém, který je třeba překonat a s nímž se teď Ukrajina musí vyrovnat. Lenin, Stalin, deportace Krymských Tatarů a všechny hrůzné historické následky totalitního

---

¹⁰⁴ Evhenija Mazur, „Dekomunizacijnyj paket: Jak Rosija vidreahuvala na zaboronu totalitaryzmu“, *24 kanal*, 10.5.2015, https://24tv.ua/dekomunizatsiyniy_paket_yak_rosiya_vidreaguvala_na_zaboronu_totalitarizmu_n563918, (staženo 6.2.2021).

¹⁰⁵ „Zeman: Ukrajině k hrdinům, jako je Bandera, blahopřát nemohu“, *Týden.cz*, 8.1.2015, https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zeman-ukrajine-k-hrdinum-jako-je-bandera-blahoprat-nemohu_329493.html, (staženo 12.6.2021).

komunistického režimu na Ukrajině, vycházejí ze snahy vybudovat onen státem kontrolovaný sociálně-ekonomický systém. Dekomunizace bojuje proti všem těmto následkům a tento boj je velice potřebný, ovšem základ tohoto systému zůstal netknutý.¹⁰⁶

Závěr

K říjnu roku 2017 se procentuální pokrok v procesu dekomunizace Ukrajiny odhadoval na 95%. V roce 2020 vydal Ukrajinský institut národní paměti zprávu, shrnující výsledky dekomunizace na Ukrajině po pěti letech. Uvádí se v ní, že za toto období byly změněny názvy 51 tisíc objektů toponym, téměř tisícovky měst, vesnic a obcí, 26 okresů, přes 30 názvů železničních objektů a mořských přístavů a taktéž názvy 75 vzdělávacích institucí. Zpráva také uvádí, že bylo demontováno přibližně 2 500 památek a pamětních desek, 1300 z nich bylo zasvěceno Leninovi.¹⁰⁷ Mezi města, která dekomunizaci nejvíce a nejhlasitěji sabotovala, se řadí Charkov a Odesa. V obou historicky převažovalo rusky mluvící obyvatelstvo, a tudíž jejich vztah k „ruským“ hodnotám nebyl tolik negativní jako například v západních regionech země. Hlavním blokátorem implementace dekomunizačních zákonů však byly v obou městech orgány místní samosprávy, v čele s primátory.¹⁰⁸ Ačkoli na mapě Ukrajiny ještě zůstávají některé ulice stále nesoucí připomínku sovětského režimu, podle Vjatrovycje je nyní dalším krokem „dekolonizace Ukrajiny“.

Ukrajina nyní díky (v podstatě) dokončenému dekomunizačnímu procesu získává prostor pro reformu státní kulturní politiky a hlavně pro emancipaci národního kulturního prostoru, který se pomalu odprošťuje od institucí sovětského typu a přináší nové možnosti rozvoje. V procesu budování státu je však Ukrajina stále dle mnoha odborníků slabá a bude i nadále potřebovat nejen politickou, ale i finanční podporu západních partnerů.

Po šesti letech je tedy možné říci, že díky dekomunizačním zákonům se Ukrajině povedlo hlavně mentální odštěpení se od „ruského světa“ a přiblížení se evropským hodnotám, pro které demonstrovali Ukrajince v revoluci na Majdanu. Výsledkem je i deideologizace mapy

---

¹⁰⁶ Viktor Trehubov, „Nam potribna ekonomichna dekomunizacija“, *Petr i Mazepa*, 6.6.2019, https://petrimazepa.com/uk/nam_potribna_ekonomichna_dekomunizaciya, (staženo 4.6.2021).

¹⁰⁷ „Za roky dekomunizaciji v Ukrajinu demontuvaly bilsh jak 1300 pamjatnykiv Leninu“, *Ukrinform*, 16.7.2020, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3064494-za-roki-dekomunizacij-v-ukraini-demontuvali-bils-ak-1300-pamatnikiv-leninu.html>, (staženo 25.2.2021).

¹⁰⁸ „Dekomunizacija v Ukrajinu: De she chovajutsa radjanski pryvydy“, *5 kanal*, 12.5.2021, <https://www.5.ua/suspilstvo/dekomunizatsiia-v-ukraini-de-sheche-khovaiutsia-radianski-pryvydy-244235.html>, (staženo 8.6.2021).

Ukrajiny, ze které zmizely Leninovy ulice i památníky. Objevil se tak prostor pro nová místa paměti.

Summary

As of October 2017, the percentage progress in the process of decommunization in Ukraine was estimated at 95%. In 2020, the Ukrainian Institute of National Memory issued a report summarizing the results of decommunization in Ukraine after five years. It states that during this period the names of 51 thousand toponyms, almost thousands of towns, villages and municipalities, 26 districts, over 30 names of railway facilities and seaports were changed, as well as the names of 75 educational institutions. The report also states that approximately 2,500 monuments and memorial plaques were dismantled, 1,300 of which were dedicated to Lenin. Kharkov and Odessa are among the cities that have sabotaged decommunization the most. Both have historically been dominated by the Russian-speaking population, and therefore their relationship to "Russian values" has not been as negative as, for example, in the country's western regions. However, the main blocker of the implementation of decommunization laws in both cities were local authorities, led by mayors. Although there are still some streets on the map of Ukraine that still bear the memory of the Soviet regime, according to Vyatrovych, the next step is now the "decolonization of Ukraine".

Thanks to the almost completed decommunization process, Ukraine is now gaining space for the reform of the state cultural policy and especially for the emancipation of the national cultural space, which is slowly liberating itself from Soviet-type institutions and bringing new opportunities for development. However, according to many experts, Ukraine is still weak in the state-building process and will continue to need not only political but also financial support from Western partners.

After six years, it is possible to say that, thanks to the decommunization laws, Ukraine has succeeded mainly in mentally detaching itself from the "Russian world" and approaching the European values for which the Ukrainians demonstrated in the Maidan Revolution. The result is the deideologisation of the map of Ukraine, from which Lenin's streets and monuments have disappeared. This created space for new places of memory.

Použitá literatura

Články

Chitrova, Tetyana „Dekomunizacija jak rytorychnyj diskurs ta dzherelo formuvannja ambivalentnych smysliv u suchasnomu informacijnomu prostori Ukrajiny", *Obraz*, č. 3 (2015): 60–67, http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=obraz_2015_3_10, (staženo 20.2.2021).

Kopeček, Michal „Hledání ‚paměti národa‘ : politika dějin, nostalgie a české dějepisectví komunismu", *Dějiny - Teorie - Kritika (History - Theory - Criticism)* 4, č. 1 (2007): 7–26, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.03caf694-61ef-4a36-8956-26850d3a8949> (staženo 24.4.2021).

Kyrydon, Anna „Euromajdan / Revoljucija Hidnosti: prychny, charakter, osnovni etapy“, *Istorychna Pamjat* 33, (2015): 17-32, <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4395> (staženo 2.12.2020).

Mackiv, Tetyana „Osoblyvosti dekomunizaciji v Ukrajinii (90. roky 20. st. - počatok 21. st.)", *VI Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej Osobowość, społeczeństwo, polityka*, roč. 1 (2017): 80–83, <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13431> (staženo 20.2.2021).

Marples, David R. „Decommunization, Memory Laws, and “Builders of Ukraine in the 20th Century”, *Acta Slavica Iaponica*, Volume XXXIX, 1-22, <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicn/acta/39/pp.%201%E2%80%939322.pdf>, (staženo 15.11.2020).

Mokryk, Radko „Dekomunizace Ukrajiny: nová historická paměť", *Salve, Ukrajina*, č. 3/18 (2018): 35–43, <https://salve.op.cz/archiv/ukrajina-3-2018>, (staženo 3.4.2021).

Motyl, Alexander. J. „Facing the Past - In Defense of Ukraine’s New Laws", *World Affairs* 178, č. 3 (2015): 58–66, https://www.jstor.org/stable/24888116?seq=1#metadata_info_tab_contents (staženo 15.11.2020).

Paczkowski, Andrzej „Co Dělat s Komunistickou Minulostí? Polska Zkušenost", *Soudobé Dějiny* 9, č. 1 (1. březem 2002): 27–41, https://sd.usd.cas.cz/artkey/sod-200201-0002_co-delat-s-komunistickou-minulosti-polska-zkusenost.php (staženo 16.2.2021).

Roudik, Peter „Lithuania: Ban on Nazi and Soviet Symbols", *Library of Congress, Washington, D.C.*, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2008-07-02/lithuania-ban-on-nazi-and-soviet-symbols/> (staženo 1.6.2021)

Šubrt, Jiří a Štěpánka Pfeiferová, „Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání", *Historická sociologie* 2010, č. 1 (10. říjen 2017): 9–29, <https://doi.org/10.14712/23363525.2017.62> (staženo 5.3.2021).

Zítek, Adam „Ohlédnutí za třiceti lety od pádu komunismu Rozhovor s Łukaszem Kamińským, bývalým ředitelem polského Ústavu národní paměti a historikem zabývajícím se polsko-československými vztahy“, *Securitas Imperii*, č.36 (leden 2020): 276-285, https://securitas-imperii-journal.com/wp-content/uploads/2021/05/SI_36_s276-285.pdf, (staženo 4.6.2021).

Webové stránky

ICTJ - International Center for Transitional Justice. „What Is Transitional Justice?“, <https://www.ictj.org/about/transitional-justice> (staženo 29.6.2021).

Infogram. „Pamjatniki Leninu“, <https://infogram.com/infographic-51249>, (staženo 8.5.2021).

Jak.koshachek.com. „Leninska kimnata - ce“, <https://jak.koshachek.com/articles/leninska-kimnata-ce.html> (staženo 27.4.2021).

Lenin statues. „Leninopad“, <http://leninstatues.ru/leninopad2014/#hronika>., (staženo 4.5.2021).

Lenin statues. „Pamjatniki leninu“, <http://leninstatues.ru/place/harkov>, (staženo 4.5.2021).

Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015. „Poimenne holosuvannja pro proekt Zakonu pro pravovyj status ta vshanuvannja pamjati borciv za nezalezhnist Ukrajiny“, https://web.archive.org/web/20150512184241/http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=1421 (staženo 9.2.2021).

Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny. „Dekomunizacija_ Parlamentskyj vymir (infohrafika, video)“, 22. června 2016, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, (staženo 6.3.2021).

Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny. „Parlamentski sluchannja - Nacionalna identychnist v Ukrajinі v umovach hlobalizacijnych vyklykiv: problemy ta sljachy zberezhenja“, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, 9.12.2009, (staženo 6.5.2021).

Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny. „Pro pryznacennja Vjatrovycha V.M. dyrektorom Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, 25.3.2014, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, (staženo 6.5.2021).

Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny. „Pro utvorennja Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>, 31.5.2006, (staženo 6.5.2021).

Okružhnyj administratyvnyj sud mista Kyjeva. „Okružhnyj administratyvnyj sud mista Kyjeva zaboronyv dijalnist Komunistyčnoji partiji Ukrajiny“, <http://oask.gov.ua/node/1589> (staženo 25.3.2021).

Reanimacijnyj paket reform. „Zavershennja dekomunizaciji - pochatok dekolonizaciji“, 9.4.2019, <https://rpr.org.ua/news/zavershennya-dekomunizatsiji-pochatok-dekolonizatsiji/> (staženo 3.2.2021).

UINP. „9 kvitnja vypovnylosja 5 rokiv, jak v Ukrajinі rozpochalasja dekomunizacija na zakonodavchomu rivni“, 09.04.2020, <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/9-kvitnya-vypovnylosya-5-rokiv-yak-v-ukrajini-rozpochalasya-dekomunizaciya-na-zakonodavchomu-rivni> (staženo 13.3.2021).

UINP. „Dekomunizacija po-Krymsky: Jak ce bude?“, <https://old.uinp.gov.ua/news/dekomunizatsiya-po-krimski-yak-tse-bude>, (staženo 3.2.2021).

UINP. „Polozhennja pro instytut“ UINP, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 3.2.2021).

UINP. „Pravovi zasady dijalnosti“ UINP, <https://uinp.gov.ua/> (staženo 3.2.2021).

Ukraine Crisis Media Center. „987 naselenych punktiv perejmenuvaly u procesi dekomunizaciji“, 30.5.2018, <https://uacrisis.org/uk/67126-polityka-natsionalnoi-pamiaty> (staženo 5.2.2021).

UN. „What is transitional justice? A Backgrounder“,
https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/26_02_2008_background_note.pdf (staženo 29.6.2021).

Knihy

CCHS et al., *Study on How the Memory of Crimes Committed by Totalitarian Regimes in Europe Is Dealt with in the Member States*. LU: Publications Office of the European Union, 2009.

Gandziuk, Vitalii. *The Phenomenon of Ukrainian Euromaidan in Research of National Scientists*, Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017.

Havryljuk, Svitlana. *Istoryčnyj narys pamjatkoochoronnoji spravy / Osnovy pamjatkoznavstva*. Kyiv: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017.

Hrycenko, Oleksandr. *Kulturnyj prostir i nacionalna kultura: teoretychne osmyslennja ta praktychne formuvannja*. Kyiv: Institute for Cultural Research National Academy of Arts of Ukraine, 2019.

Zákony

„№ 1086/2010 Ukaz prezidenta Ukrajiny, Pytannja Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9.12.2010.

„№ 250/2007 Ukaz prezidenta Ukrajiny - Pro zachody u zvjazku z 75my rokovynamy Holodomoru 1932-1933 rokiv v Ukrajini“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 28. března 2008.

„№ 314-VIII Pro pravovyj status ta vshanuvannja pamjati borciv za nezalezhnist Ukrajiny v XX stolittji“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

„№ 315-VIII Pro uvichnennja peremohy nad nacyzmom u Druhij svitovij vijni 1939-1945 rokiv“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

„№ 316-VIII Pro dostup do archiviv represyvných orhaniv komunistyčného totalitarnoho režymu 1917-1991 rokiv“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

„№ 317-VIII Pro zasudzhennja komunistyčného ta nacional-socialistyčného (nacystskoho) totalitarných režymiv v Ukrajini ta zaboronu propahandy jichnoji symboliky“, Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 9. dubna 2015.

„Rishennja Konstytucijnoho sudu Ukrajiny u cspravi za konstytucijnym podannja 46 narodnych deputativ Ukrajiny schodo vvidpovidosti konstytuciji Ukrajiny zakonu Ukrajiny „Pro zasudzhennja komunistyčného ta nacional-socialistyčného (nacystskoho)

totalitarných rezhmiv v Ukrajini ta zaboronu propahandy jichnoji symvoliky", Oficijnyj webportal parlamentu Ukrajiny, 16.7.2019.

Noviny a neodborná periodika

5 kanal. „Dekomunizacija v Ukrajini: De she chovajutsa radjanski pryvydy“, *5 kanal*, 12.5.2021, <https://www.5.ua/suspilstvo/dekomunizatsiia-v-ukraini-de-she-khovaiutsia-radianski-pryvydy-244235.html>, (staženo 8.6.2021).

Belous, Aleksandr. „Instytut nacionalnoji pamjati opryljudnyv 520 prizvysch, scho povynni znyknuty z mapy Ukrajiny", *ZN.UA*, 7.10.2015 https://zn.ua/ukr/UKRAINE/institut-nacionalnoyi-pam-yati-oprilyudniv-520-prizvisch-scho-povinni-zniknuti-z-mapi-ukrayini-187000_.html, (staženo 15.3.2021).

Boháč, Vojtěch a Aneta Václavíková. „Lenin, a co dál? Jak dopadla dekomunizace na Ukrajině“, *Voxpot*, 29. července 2020, <https://www.voxpot.cz/lenin-a-co-dal-jak-dopadla-dekomunizace-na-ukrajine/> (staženo 10.2.1021).

Cjupin, Bohdan. „Dekomunizacija v Ukrajini zdijsnena na 95% - Vjatrovyč", *VOA*, 11.10.2017, <https://ukrainian.voanews.com/a/viatrovych-decomunizatsia/4065371.html>, (staženo 4.3.2021).

Fedorkova, Tanya. „Iniciativnist, zvolikannja, polityka: osoblyvosti dekomunizaciji na zachodi i schodi", *Mediaport*, 2019, <https://www.mediaport.ua/iniciativnist-zvolikannya-politika-osoblyvosti-dekomunizaciji-na-zahodi-i-shodi> (staženo 9.5.2021).

Glavkom. „V Indii zvalyly zolotoho Lenina", *Glavkom*, 6.3.2018, <https://glavcom.ua/news/v-indiji-zvalili-zolotogo-lenina--478903.html>, (staženo 19.1.2021).

Chervonenko, Vitalij. „Padinnja Leniniv: naskilky hlyboka deradjanizacija Ukrajiny", *BBC NEWS UKRAJINA*, 30.9.2014, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140930_soviet_heritage_ukraine_vc, (staženo 7.1.2021).

Iakovlenko, Kateryna. „Meet the Man in Charge of Ukraine’s National Memory", *openDemocracy*, 11.6. 2020, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/anton-drobovich-natsionalnaya-pamyat-en/> (staženo 8.6.2021).

Konareva, Larysa. „Skydajučy pamjatnyky Leninu, ukrajinci mentalno zvilnjajutsa vid radjanskoho mynuloho", *Urjadovyj kurjer*, 30.12.2014, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/skidayuchi-pamyatniki-leninu-ukrayinci-mentalno-zv/>, (staženo 20.1.2021).

Krytyka. „Vidkrytyj lyst naukociv ta ekspertiv-ukrajinoznavciv schodo tak zvanoho Antykomunistychnoho zakonu", *Krytyka*, březen 2015, <https://m.krytyka.com/ua/articles/vidkrytyy-lyst-naukovtsiv-ta-ekspertiv-ukrayinoznavtsiv-shchodo-tak-zvanoho>, (staženo 19.1.2021).

Lashenko, Oleksandr. „Dekomunizacija. Navit skasuvannja zakonu ne povernulo b komunistychni symvoly – Jasynevych", *Radio Svoboda*, 16.7.2019, <https://www.radiosvoboda.org/a/30058713.html> (staženo 5.1.2021).

Mazur, Evhenija. „Dekomunizacijnyj paket: Jak Rosija vidreahuvala na zaboronu totalitaryzmu", *24 kanal*, 10.5.2015, https://24tv.ua/dekomunizatsiyniy_paket_yak_rosiya_vidreaguvala_na_zaboronu_totalitari_zmu_n563918, (staženo 6.2.2021).

Mokryk, Radko. „Ukrajina „under construction“: Pryč od Moskvy", *NaVýchod*, 29. říjen 2017, <http://www.navychod.org/ukrajina-under-construction-pryc-od-moskvy/>, (staženo 9.2.2021).

Podobed, Pavlo. „Vid Leninizmu do Leninopadu", *Radio Svoboda*, 30.12.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/26770232.html> (staženo 5.1.2021).

Podrabinek, Aleksandr. „Vivat, Ukrajina!", *Ezhednevniy zhurnal*, 21.4.2015, <http://www.ej.ru/?a=note&id=27560>, (staženo 8.12.2020).

Radchuk, Oleksandr. „Paternalisty chy novi komunisty: kudy podilysja livi partiji“, *Slovo i dilo*, 28.5.2020, <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/28/kolonka/aleksandr-radchuk/polityka/paternalisty-chy-novi-komunisty-kudy-podilysya-livi-partiyi>, (staženo 8.6.2021).

Removska, Olena. „Rik dekomunizaciji: cyfry i pidsumky", *Radio Svoboda*, 30.12.2016, <https://www.radiosvoboda.org/a/30058713.html> (staženo 5.1.2021).

Semkiv, Volodymyr. „Padaj, Lenine, padaj", *Zbruč*, 10.8.2015, <https://zbruc.eu/node/40061>, (staženo 20.1.2021).

Trehubov, Viktor. „Nam potribna ekonomichna dekomunizacija", *Petr i Mazepa*, 6.6.2019, https://petrimazepa.com/uk/nam_potribna_ekonomichna_dekomunizaciya, (staženo 4.6.2021).

Týden. „Zeman: Ukrajine k hrdinům, jako je Bandera, blahopřát nemohu", *Týden.cz*, 8.1.2015, https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zeman-ukrajine-k-hrdinum-jako-je-bandera-blahoprat-nemohu_329493.html, (staženo 12.6.2021).

Ukrajinska pravda. „Prezydent Polschi: zakon pro UPA uskladnuje istorychnyj dialog Varshavy i Kyjeva", *Ukrajinska pravda*, 23.5.2015, <https://www.pravda.com.ua/news/2015/04/23/7065575/>, (staženo 10.12.2020).

Ukrinform. „Sostyj rik dekomunizaciji: pidsumky ta prohnozy. Rezultaty zahalnonacionalnoho opytuvanja“, *Ukrinform*, 16.7.2020, <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3061836-sostij-rik-dekomunizacii-pidsumki-ta-prognozi-rezultati-zagalnonacionalnogo-opituvanna.html>, (staženo 1.2.2021).

Ukrinform. „Za roky dekomunizaciji v Ukrajinu demontuvaly bilsh jak 1300 pamjatnykiv Leninu“, *Ukrinform*, 16.7.2020, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3064494-za-roki->

dekomunizacii-v-ukraini-demontovali-bils-ak-1300-pamatnikiv-leninu.html, (staženo 25.2.2021).

Zakypna, Halyna. „Mark Lukyč Kropyvnyckyj – otec ukrajinskoho teatra", *Odeskij literaturnyj muzej*, 6.11.2020, <https://museum-literature.odessa.ua/ru/project/mark-lukych-kropyvnytskyj-otets-ukraynskogo-teatra/>, (staženo 16.3.2021).

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
Jméno: Jana Prokopjuková
E-mail: 72530374@fsv.cuni.cz
Studijní obor: Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce: zimní, 2020/2021
Semestr a školní rok ukončení práce:

letní, 2020/2021
Vedoucí bakalářského semináře: PhDr. Ondřej Matějka, Ph.D.
Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.
Název práce: Dekomunizační zákony a jejich implementace na Ukrajině od roku 2015 do současnosti
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek): <p>Práce se věnuje dekomunizačním zákonům přijatým ukrajinským parlamentem v roce 2015, jejich implementaci a vlivu na ukrajinskou společnost. Na jejich pozadí otevírá širší kontext dekomunizačního procesu na Ukrajině a zasazuje ho do současné debaty o vyrovnávání se s totalitní komunistickou minulostí. Pro Ukrajinu je momentálně tento proces obzvláště aktuální v kontextu rusko-ukrajinské války a silně rezonuje jak ve společnosti tak ve vnitřní politice. Cílem práce je také analyzovat debatu a kontroverze spojené s dekomunizačními zákony a přispět tak do diskurzu o paměťových zákonech, vyrovnávání se s minulostí a politizaci paměti, což je stále velice živé a rozporuplné téma.</p>
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): <p>Původním záměrem práce bylo zaměřit se na průběh dekomunizace na Ukrajině v kulturně-společenské sféře a analyzovat dopady tohoto procesu. To však bylo příliš obecné a široké téma a bylo potřeba ho více konkretizovat i kvůli ne příliš dostupné literatuře. Proto jsem se z celého dekomunizačního procesu zaměřila na dekomunizační zákony z roku 2015 a jejich deskripci, zmapování způsobu jejich implementace a hlavní kritiku kolem nich. Dále se téma prohloubilo o obecný teoretický úvod do problematiky dekomunizace jako způsobu vyrovnání se s minulostí, ve kterém jsou nastíněny hlavní body odborné debaty ohledně procesu tranzice ve středoevropských a pobaltských státech. Tato kapitola byla přidána hlavně pro rámcové uchopení tématu celé práce a slouží jako východisko pro následnou případovou studii.</p>
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): <p>Úvod</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dekomunizace a přechod od totalitarismu k demokracii 2. Počátky dekomunizace na Ukrajině

- 2.1 Ukrajinský institut národní paměti
  - 2.2 Euromajdan jako katalyzátor dekomunizačních zákonů
  - 2.3 Současný proces dekomunizace na Ukrajině
  - 3. Dekomunizační zákony
  - 4. Praktická implementace zákonů
    - 4.1 Leninopád
    - 4.2 Změna názvů toponym
  - 5. Politizace paměti? Reakce na zákony a kritika
- Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

- Alexander. J. Motyl, „Facing the Past - In Defense of Ukraine’s New Laws”, *World Affairs* 178, č. 3 (2015): 58–66.
- Tetyana Mackiv, „Osoblyvosti dekomunizaciji v Ukrajinі (90. roky 20. st. - počatok 21. st.)”, roč. 1 (VI Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej «Osobowość, społeczeństwo, polityka», Lublin: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, 2017), 80–83.
- Radko Mokryk, „Dekomunizace Ukrajiny: nová historická paměť”, *Salve*, Ukrajina, č. 3/18 (2018): 35–43.
- Tanya Fedorkova, „Iniciatyvnist, zvolikannja, polityka: osoblyvosti dekomunizaciji na zachodi i schodi”, *Mediaport* (blog), 2019, <https://www.mediaport.ua/iniciativnist-zvolikannya-politika-osoblivosti-dekomunizaciji-na-zahodi-i-shodi>.
- Carlos Closa Montero, „Study on How the Memory of Crimes Committed by Totalitarian Regimes in Europe Is Dealt with in the Member States” (Centre of Human and Social Sciences, 2010), <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a47f10b9-405e-48b7-b406-fb758819a5e8/language-en>, 387.
- Oleksandr Grytsenko, „Decommunization in Ukraine as a public policy and as a cultural phenomenon” (Kyiv, National academy of sciences of Ukraine Ivan Kuras institute of political and ethnonational studies, 2019).
- Viktor Juščenko, „Pro zachody u zvjazku z 75-my rokovynamy Holodomoru 1932-1933 rokiv v Ukrajinі”, Pub. L. No. 250 (2007), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250/2007#Text>.
- Vojtěch Boháč a Aneta Václavíková, „Lenin, a co dál? Jak dopadla dekomunizace na Ukrajině“, *Voxpot* (blog), 2020, <https://www.voxpot.cz/lenin-a-co-dal-jak-dopadla-dekomunizace-na-ukrajine/>.

- Mokryk, Radko. "Ukrajina „Under Construction“: Pryč Od Moskvy". Online. In *Na Východ*. Praha. <https://www.navychod.org/ukrajina-under-construction-pryc-od-moskvy/>.
- Jurij Jechanurov, „Pro utvorenja Ukrajinskoho instytutu nacionalnoji pamjati", Pub. L. No. 764 (2006), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text>.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Seznam příloh

Příloha 1: Příloha 1: Graf znázorňující počet povalených soch Lenina v jednotlivých měsících   měsících   v   letech   2014-2015   („Leninopad“, <http://leninstatues.ru/leninopad2014/#hronika>)